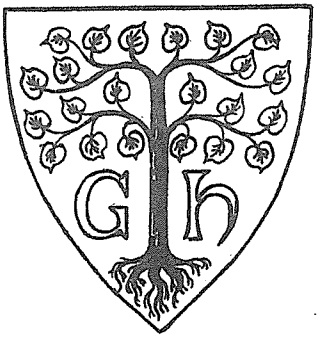

ACTA

GENEALOGICA AC HERALDICA

ZPRAVODAJ

GHSP

1979

Číslo 3 a 4

POKYNY

pro předkládání příspěvků do ZPRAVODAJE.

Vzrůstající agenda a stoupající automatizace v tiskárnách nás nutí vydat následující směrnice pro předkládání příspěvků do ZPRAVODAJE. Prosíme autory, aby je důkladně pročetli a řídili se jimi ve všech bodech.

Autorské právo k zaslaným příspěvkům zůstává zachováno autorovi, avšak GHSP nevyplácí autorské honoráře. Rukopisy příspěvků uveřejněných ve ZPRAVODAJI se nevracejí a zůstávají v archivu GHSP.

Za správnost obsahu příspěvků a tvrzení v něm obsažená ručí autor, stejně jako za správnost a přesnost citovaných literárních odkazů a pramenů. Musí být připraven obhájit svá tvrzení po kritice.

O vhodnosti uveřejnění zaslaného příspěvku ve ZPRAVODAJI rozhoduje s konečnou platností pracovní skupina pro vydávání ZPRAVODAJE. Každý příspěvek je podroben recensnímu řízení. Pokud z toho řízení vzejdou připomínky, budou autorovi sděleny k vyjádření.

Vzhledem k omezenému rozsahu ZPRAVODAJE vyhražuje si pracovní skupina právo zkrátit zaslaný příspěvek aniž by se tím narušil smysl jeho obsahu. Pokud je podle jejího názoru nutno určitou část příspěvku změnit nebo přepracovat uvědomí o tom autora a změnu provede až po jeho souhlasu.

O zařazení do materiálu pro ZPRAVODAJ bude autor uvědoměn po skončení recensního řízení, při čemž nelze zaručit, kdy bude příspěvek uveřejněn.

Tyto směrnice platí pro příspěvky do ZPRAVODAJE a stejné nebo obdobné směrnice platí také pro rukopisy předkládané k vydání jako brožury nebo knihy.

A. Obsahová stránka příspěvků

Ve ZPRAVODAJI mohou být uveřejněny pouze příspěvky členů GHSP v českém jazyce především s tematikou genealogickou, heraldickou, sfragistickou, případně z dalších pomocných věd historických a věd příbuzných a to:

1. Teoretické příspěvky k uvedeným oborům.
2. Metodické příspěvky k nim.
3. Materiálové práce přinášející důležité prameny nebo informace o pramenech pro shora uvedené obory.
4. Krátká sdělení a informace, jichž rozsah nepřesahuje 2 tiskové strany z uvedených oborů, nebo z oborů příbuzných.
5. Recenze publikací, knih, časopisů a zpráv, pokud se týkají genealogie nebo heraldiky nebo dalších oborů uvedených v úvodním odstavci.
6. Zprávy a informace týkající se vnitřní organizace GHSP a jejich poboček.

Příspěvky nečlenů nebo překlady z cizích jazyků mohou být uveřejňovány zcela výjimečně a to pouze tehdy, pokud jejich význam může podstatně přispět k odbornému růstu čtenářů ZPRAVODAJE.

Zásadně nemohou být uveřejněny příspěvky, které již byly dříve uveřejněny v časopise, publikaci nebo jiným způsobem zveřejněny. Toto ustanovení se netýká citací v příspěvcích, pokud nemají charakter samostatného článku.

B. Citace pramenů

Každý příspěvek zahrnutý pod body 1.—4. předcházejícího oddílu musí být doložen citací pramenů a to jak literárních, tak i věcných.

Citace literárních pramenů má být uspořádána podle následujícího vzoru:

Zpravodaj Genealogické a heraldické společnosti,
7. řada, 1979, číslo 3-4.

PRÁCE ČLENŮ, MATERIÁLY

DESET LET ČINNOSTI GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ SPOLEČNOSTI

Rudolf Melichar

Předneseno na valné hromadě dne 17. března 1979.

Na dnešní jubilejní valné hromadě pokládám za povinnost nejprve se alespoň stručně zahledět na činnost naší společnosti za uplynulých 10 let.

Tento měsíc je tomu právě 10 let, co se v Národním muzeu v Praze konala její ustavující valná hromada. O vznik Společnosti se nejvíce zasloužil přítel Karel Vyšín, který tento cíl sledoval již řadu let. To jen pro informaci našim mladým členům, ti starší to znají právě tak, jako to, co tomu předcházelo.

Na současné naší výstavce v Kulturním domě je přehledně zachycen vývoj Genealogické a heraldické společnosti za uplynulých 10 let. Tato doba znamenala vskutku 10 let nezištné a obětavé činnosti funkcionářů i ostatních členů Společnosti. Nemalou zásluhu měli zejména oba dosavadní předsedové dr. Sedlák a dr. Honc. Vzdávám tímto vřelý dík všem, kdo se o rozkvět naší společnosti zasloužili.

Základem pro činnost naší mladé Společnosti byla řada zkušených členů správního výboru, kteří již dlouhá léta před tím byli členy podobných zájmových organizací a sami měli za sebou dlouholetou badatelskou činnost.

Dosavadní pracovní výsledky a zkušenosti Společnosti nejlépe dokumentují, jak bylo potřebné zaplnit stávající mezeru v české genealogii a heraldice. Za krátkou dobu jsme nejen docílili pozoruhodných přírůstků v členské základně, nýbrž dosáhli jsme značné úspěchy i v publikační činnosti, a uznání nejen v našich řadách, nýbrž i u téměř 120 různých historických intitucí. Je ke cti Společnosti, že této činnosi se se dostalo uznalého ohlasu i v tisku. Bylo by jistě krásným výsled-

kem, kdybychom napříště ročně vydávali alespoň po jedné publikaci z každé disciplíny. Příštím generacím bude sloužit jen to, co po nás zůstane uloženo v publikacích.

Pozornosti zasluhují naše genealogicko-heraldické Listy. První Listy vyšly v květnu 1969. Z nesnadných začátků doznala úroveň našich Listů za redakce dr. Hence takové výše, především v genealogii, že i naši někteří věční kritikové to uznali. Více k tomu řekne ing. Genttner.

Od našich venkovských členů býváme značně vzdáleni. Proto naše stanovy nám umožňují zakládání poboček. Tu jsme dosáhli již značného pokroku. Prvá naše pobočka, která vznikla v červenci 1972 v Žerčicích, má dnes sídlo v Mladé Boleslavi. O tři měsíce později pak se ustavila v Brně, druhá - dnes největší a nejaktivnější pobočka. Třetí pobočka vznikla teprve roku 1976 v Ústí n. Orl. V říjnu téhož roku pak byla založena pobočka v Táboře, a konečně v prosinci pak byla založena pobočka v Ohnišově v okrese rychnovském. Tyto poslední tři pobočky se také podílely na explosivním přírůstku členů téhož roku.

Další pobočka vznikla v červnu 1977 v Ostravě a poslední pobočka byla založena v Olomouci loni v dubnu. Všechny pobočky sdružují dnes na 400 našich členů. Je chvályhodné, že všechny pobočky si dobře osvojily způsob samostatné práce, přizpůsobené jejich individuálním podmínkám a mohou nám být dokonce v něčem i příkladem. Náš styk s venkovskými členy je velmi usnadněn tam, kde pobočky jsou a tam kde pobočky nejsou, je podstatně slabší. Tento fakt svědčí proto, abychom v zakládání poboček pokračovali, i když nám to přináší více práce. Pro další rozkvět naší společnosti každá naše pobočka znamená pokrok.

Pražské genealogické pondělníčky jsou důležitou součástí naší činnosti. Prvá schůzka byla v únoru 1970. Zpočátku byl o schůzky velký zájem. Když pak upadala náplň schůzek, ochabovala i návštěvnost. Po kritikách správní výbor rozhodl, aby od listopadu 1973 došlo ke změně vedení těchto pondělníčků. Poprvé se pak začal program plánovat na půl roku dopředu, podle zásady, že za kvartál má být nejméně jedna odborná přednáška z oboru historie, archivnictví a pod., jeden referát z vlastní práce našeho člena, abychom docílili přenášení zkušeností na ostatní členy, a nejméně jeden volný diskusní večer k dotazům, připomínkám a návrhům. Pondělníčky hlavně sledují rozšiřování obzoru našich členů v genealogii a i v okrajových disciplínách. Tuto zásadu stále dodržujeme a na návštěv-

nost si nelze naříkat. Za 10 let bylo předneseno 113 odborných přednášek, na 40 referátů našich členů, které vyslechlo celkem na 4 800 posluchačů. Na pondělníčkách se také koná poradenská služba našim členům. Mimo to se měsíčně scházejí na svých schůzkách také pobočky a mají podobnou pracovní náplň.

O heraldických schůzkách a o heraldice vůbec bude mluvit ing. Jareš.

Prvý zájezd Společnosti byl konán v červnu 1970 na Blatensko. Od té doby bylo každoročně uspořádáno několik tematických zájezdů, zaměřených především z hlediska heraldiků. Nejprve vedl celkem zdařilé zájezdy dr. Sedlák, pak redaktor Prusík a loni přítel Kabourek. Mimořádně zdařilý byl společný zájezd s brněnskou pobočkou do jižních Čech. Bude-li to možné, chtěli bychom uskutečnit podobné zájezdy i s ostatními pobočkami, protože tak se členové navzájem nejlépe poznávají.

Na sklonku roku 1970 bylo nutno nahradit dr. Sedláka jiným předsedou. Tím nechci nijak zmenšit podíl dr. Sedláka na rozvoji naší společnosti. V tomto historickém přehledu to uvádím pro úplnost jen jako krizový moment, který byl tehdy s úspěchem vyřešen nástupem dr. Honce.

Výrazného pokroku v naší činnosti i v propagaci Společnosti bylo dosaženo zavedením kursů pro rodopisce a kronikáře začátečníky. Tímto způsobem společnost ve smyslu stanov výrazně metodicky působí v oblasti genealogie a heraldiky.

Prvých 6 let naší existence se ukazovala naléhavá potřeba školení našich členů, zvláště genealogů. Chyběla však odvaha provést kurs za vedení zkušených našich praktiků, když graduované profesionály jsme pro to nemohli získat. Teprve v r. 1976 byl učiněn návrh na uspořádání kursu a byla vypracována náplň v celku dobře vyvážená.

Přihlásilo se přes 200 zájemců a do prvého kursu na jaře 1976 bylo přijato 39 posluchačů. Podzimní kurs 1976 a další kursy se už konaly v posluchárně Dětské nemocnice na Karlově. Výsledek byl nad všechna očekávání a všichni skeptikové přestali být pesimisty. Do dneška byly již uspořádány 4 kursy a pátý skončí za 12 dní.

Velký zájem o tyto kursy dosvědčují posluchači z venkovských měst, např. z Českých Budějovic, z Hradce Králové, z Plzně, z Benešova nad Ploučnicí a odjinud. Až dosud jsme vyškolili přes 200 zájemců a ti – až na nepatrné výjimky – se všichni stali našimi členy, když poznali, jak je to výhodné. Jen tak si lze vysvětlit, že např. za rok 1976 přistoupilo 214 členů, což byl přírůstek před tím zcela nemyslitelný.

Dnes už se tyto kursy stávají samozřejmostí a dokonce tato školení začínají provádět i naše pobočky. Pozoruhodného výsledku dosáhli v Olomouci a je škoda, že brněnská pobočka v této činnosti dosud váhá. Kursy přesvědčivě prokazují oprávněnost naší existence a jsou výraznou propagací mezi veřejností, účinnější než naše Listy. Ty dostávají jen naši členové, zatímco školení se dostane každému kdo se přihlásí. Nejsou zanedbatelné ani po finanční stránce.

Značného pokroku se dosáhlo vypracováním přednáškových skript. Ta tvoří současně základ pro připravovanou příručku pro rodopisce začátečníky, která by konečně měla býti letos připravena do tisku. Jest si jen přáti, aby také naši heraldici chápali význam školení a plně se do této činnosi zapojili.

Učiňme si obraz jak našich členů přibývalo a z jakých sociálních skupin přicházeli. Názorně to ukazuje diagram přírůstku členů na naší výstavce. Na konci prvého roku, tj. roku 1969 měla Společnost 289 členů a roku 1970 to už bylo 374 členů. Do roku 1973 přistupovalo ročně cca po 50 členech. Roku 1974 vzrostla Společnost o větší počet heraldiků z Jílového a počet členů činil 666. O rok později byl stav 799, ale již roku 1976 to bylo 987 členů a o rok později dokonce 1110 čelnů. Na konci právě uplynulého správního období je stav 1217 členů. Údaje jsou vždy výsledné po odpočtu v tom roce zemřelých i těch, u nichž bylo členství zrušeno. Za uplynulých 10 let to činilo 208.

Lze říci, že za poslední tři roky se pohyboval přírůstek nových členů okolo 150 členů. To nejlépe dokumentuje životnost naší Společnosti. Našimi členy jest téměř na 120 různých institucí a organizací. Pro přibližnou představu rozložení našich členů uvádím, že 1/3 členstva je v Praze, 1/3 je sdružena v našich pobočkách a 1/3 jest roztroušena po ČSR.

Nárůst členů je jistě potěšitelný, ale blížíme se k bodu, kdy už nebude možno zvládnout agendu Společnosti bez placené pracovní síly nebo bude nutno další růst členů zastavit.

Z jakých sociálních skupin naši členové přicházejí? Stručně řečeno, ze všech sociálních skupin, ze všech pracovních odvětví. Najdeme mezi námi dělníky, traktoristy, skladníky, železničáře, ale i univerzitní profesory, lékaře, inženýry, techniky, úředníky a jiné. Důchodci jsou našimi členy ve značném počtu. Není tedy naše společnost jen doménou některých sociálních skupin a získáváme pozornost u každého, kdo má zájem o historii. Je potěšitelné, že je mezi námi řada mladých členů, i když průměrný věk členů je poměrně vysoký.

Je známo, že žijeme téměř jen z příspěvků. Dotaci žádnou nedostáváme, jak se někteří domnívají. Proto začátky Společnosti byly těžké a finanční potíže se překonávaly půjčkami předsedy a členů výboru. Nárůstem členů se finanční situace lepší a roční obrat se zvětšuje, vydavatelská činnost se usnadňuje. Vyžaduje to však, abychom dobře hospodařili a na ničem neprodělávali. Pro přehled o vývoji našich výdajů uvedu, že např. v roce 1972 činilo vydání 48.000 Kčs, roku 1976 to bylo cca 52.000. o rok později již přes 100.000 a letos či v roku 1978 to činilo cca 92.000 Kčs. To dokumentuje nejen, že rostou výdaje, nýbrž také to, že roste i naše aktivita, a jen tím dosahujeme každý rok rovnováhu v našem rozpočtu. Výdaje za 10 let dosáhly cca půl milonu Kčs.

Bez obětavosti členů by existence Společnosti nebyla vůbec možná. Je to především drobná, mravenčí práce našich členů, práce často téměř neviditelná, např. počáteční psaní adres na obálky ručně, expedice Listů, publikací, vypisování kartoték, dotazníková akce, pořizování rejstříků berní ruly, výpomocné brigády na pondělníčkách, zajišťování různých akcí apod. Např. od roku 1974 dodnes bylo došlé pošty na 4.000 kusů (před tímto rokem se žádná evidence nevedla). Není maličkost tolik korespondence neustále vyřizovat. Jestliže roku 1974 bylo zaznamenáno jen cca 300 dopisů, roku 1977 to bylo skoro 1.200 a za toto správní období to je 1367 kusů. Přirozeně tendence je stoupající.

Tato práce byla ulehčena i pořízením adresovacího přístroje a razícího stroje. Psát 5.000 obálek ročně by dnes jinak nebylo možné. Ochotných pomocníků byl za ta léta tolik, že je nelze vyjmenovat. O to vřelejší díl a velké uznání si od nás zaslouží.

Mezi obětavou práci náleží i práce členů výboru, na které se však ne všichni členové výboru podíleli stejně nezištně a obětavě. Přesto je třeba poděkovat všem, ať už šlo o pomoc sebemenší, bez níž bychom se však nemohli obejít. V neposlední řadě je třeba poděkovat také všem funkcionářům našich poboček. Bez jejich obětavosti a píle bychom žádnou pobočku k životu nepřivedli. Pobočky vykazují iniciativní nápady, tvůrčí kritiku a příkladnou obětavost.

Práce nás všech je práce dobrovolná. Má to své výhody i nevýhody. Tyto nevýhody nám někdy přidělávají starosti. Poručit nikomu nemůžeme. V čem má Genealogická a heraldická společnost zdravé základy? Je to především silná touha našich občanů po poznání minulosti naší vlasti a jejího lidu a odtud

i vycházející záliba v genealogii a heraldice. K tomu přistupuje již uvedená ochota, dobrá vůle a obětavost našich členů.

Je tu také mohutný kořen, zapuštěný v naší socialistické společnosti. Naši občané už nežijí v bídě. Mohou najít dost času, aby se mohli věnovat svým zálibám. Staří lidé jsou zajištěni důchodem. Moderní důchodci vědí, že prožívat úspěšně důchod znamená najít si vhodnou tvůrčí náhradu za ztracenou aktivní činnost. Je potěšitelné, že tolik důchodců nachází zájem o historii, o genealogii a heraldiku. Tento zájem roste.

Badatelská činnost v naší socialistické vlasti je nyní přístupná každému našemu občanu. Naše socialistické archivnictví je na dobré úrovni. Jeho organizace je dnes taková, že celkem pohodlně umožňuje studium v badatelnách, většinou i slušně vybavených. Archivní fondy jsou soustředěny a badatel má k dispozici většinou dobré podklady pro orientaci v archivu.

Otevírají se také nové možnosti pro spolupráci lidových zkušených badatelů s vědeckými institucemi. To vše opravňuje náš optimismus do budoucna.

Rodopisná práce je náročná a dlouholetá. Jen dík touze poznat své předky, dokáže začátečník překonat obtížné údobí vnikání do historických pramenů, získání zkušeností a přehledu v archivech. Léty ovšem získá tolik znalostí, že vedle své rodopisné práce může pracovat i na některých úkolech, které připravujeme pro naše odborné instituce. Proto jsme už mohli v našem kolektivu vypracovat např. sociálně genealogické studie, biografie apod. pro filozofickou fakultu Karlovy univerzity, pro Zemědělské muzeum, Národní technické muzeum a jiné. Proto se můžeme zaměřovat i na některé úkoly demografické, na úkoly pro dějiny cen poddanských nemovitostí, na zpracování rejstříku berní ruly, o vlastivědné práci ani nemluvě. V této obecně prospěšné činnosti je naše síla, naše oprávněnost v socialistické společnosti i naše naděje.

Sama za sebe mluví dnes zahájená výstavka v Domě železničářů. Mohli jsme se k ní odhodlat, protože máme co předložit naší veřejnosti. Je to náš prvý krok toho druhu. Mohli jsme ukázat průřez naší činností a mohli jsme předložit i výsledky naší práce, byť pro nedostatek místa nebylo možno ukázat více. Možno tedy závěrem říci, že můžeme mít hrdé vědomí, že jsme vykonali zvláště na poli genealogie dobrý kus práce a že naše Genealogická a heraldická společnost se ctí plní své poslání k prospěchu české genealogie a heraldiky a tím i historie.

ZPRÁVA O ČINNOSTI GHSP ZA FUNČNÍ OBDOBÍ 1979

přednesená R. Melicharem

Během uplynulého funkčního období se konalo celkem 12 plánovaných a 2 neplánované schůze správního výboru. Několik členů výboru během funkčního období buď onemocnělo nebo nemohlo z jiného důvodu dále funkci zastávat. Ke konci roku se mezi ně zařadil a abdikoval i předseda naší společnosti Dr. J. Honc. Od té doby byl pověřen funkcí úřadujícího předsedy I. místopředseda.

V průběhu roku se předsednictvo scházelo častěji. Těchto schůzí se nemohl zúčastňovat jednatel, protože pobýval většinu roku mimo Prahu, což se projevovalo v práci výboru. I za této obtížné situace se správní výbor zhostil téměř všech povinností a úkolů.

Za toto funkční období bylo přijato 157 nových členů, zemřelo 18 členů, členství bylo zrušeno ve 32 případech, takže dnešní stav je 1217 členů. Vzhledem k tomu, že nemohlo být projednáno nových 60 přihlášek, bude se počet členů blížit číslu 1300.

V dubnu loňského roku byla založena již naše sedmá pobočka v Olomouci. O styk s pobočkami se s velkým úspěchem staral Ing. Bezděk. V závěru roku byla uspořádána prvá schůzka funkcionářů poboček se správním výborem. Tato schůzka, na níž se nedostavili pouze zástupci brněnské pobočky, se osvědčila. Byla možnost vysvětlit osobně řadu otázek a nejasností. Bylo rozhodnuto, aby se podobná schůzka konala pravidelně každý rok.

Obtíže byly s tiskárnami při tisku Listů. Nedostatkem rovněž bylo, že se redakční rada někdy nesvolávala a že nebyly plněny termíny pro předání rukopisů do tiskárny, čímž bylo způsobováno zpoždění ve vydávání Listů. Chceme však, aby v letošním roce obdrželi naši členové všechny Listy a aby tento náš orgán byl operativnější. Nebudeme pak nuceni rozesílat různá sdělení zvlášť, což nás pak stojí jen na poštovném 500 Kčs. Jiná otázka jsou náklady na Listy, režii a jiná vydání. Tyto náklady už tak stoupají, že s dosavadními příspěvky nemůžeme vystačit, chceme-li vydávat Listy v dosavadním rozsahu. Abychom udrželi rozpočet v rovnováze a mohli současně zachovat i rozsah Listů, rozhodl se správní výbor předložit valné hromadě návrh na zvýšení členského příspěvku na 40 Kčs.

Loňského roku jsme také vydali Heraldickou symboliku Dr. Palivce, o níž byl takový zájem, že už máme na skladě jen malý zbytek nákladu.

V uplynulém období došlo celkem 1037 dopisů. Měli jsme značné potíže s vyřizováním pošty. Situace se zkomplikovala tím, že onemocněla naše druhá jednatelka L. Huberová a je již delší dobu v nemocnici.

Zásluhou - hlavně přítele Peera - bylo, že se podařilo překontrolovat a dát do pořádku členskou kartotéku, dostat ji do ažurity. Tím byly odstraněny různé nedostatky v rozesílání Listů. Potíž však máme při obstarávání kovových adresních štítků, jejichž výroba byla předána na Slovensko. Proto si musíme pomáhat u nejmladších členů lepením napsaných adres. Velkou zásluhu tu má přítel Štemberk, který všechny adresy razí na obálky. Napsat a vyexpedovat 5000 obálek není maličkost, když jenom naplnění obálek Listy potřebuje brigádnickou pomoc.

Pondělní schůzky byly stále četně navštěvovány. Konalo se 6 přednášek externích odborníků, 7 referátů našich členů a 4 volné diskusní večery za průměrné návštěvy 30 - 35 přítomných. Program schůzek byl oznámen v Listech.

Jak již řečeno, probíhá právě kurs školení rodopisců, dosud nejpočetnější, za účasti 59 posluchačů. Kursy dobře plní své poslání.

Neúspěšná byla letos činnost zájezdová. Nebyl takový zájem, jak bylo třeba, a nenaplněné autobusy znamenaly finanční ztrátu. Příští správní výbor musí zvážit, zda a co učinit, má-li zájezdová činnost pokračovat. Nutno dodat, že př. Kabourek se jako vedoucí zájezdů osvědčil. Program plánovaných zájezdů byl rozeslán. Přihlásí-li se dostatečný počet zájemců, budou zájezdy pokračovat, jinak nikoli.

Desetileté trvání naší Společnosti je dobrou příležitostí k tomu, abychom se také poprvé představili veřejnosti. Proto jsme se rozhodli, že uspořádáme výstavku o činnosti Společnosti, která byla dnes dopoledne zahájena a která potvrvá asi týden. Nutno poděkovat tvůrcům a organizátorům výstavky i všem dalším spolupracovníkům a také členům, kteří na výstavku přispěli svými exponáty. Výstavka má významné poslání nejen pro propagaci obou disciplín, nýbrž i pro propagaci naší Společnosti.

Na popud ostravské pobočky jsme k jubileu objednali odznaky Společnosti pro naše členy. Heraldik K. Liška provedl návrh, podle něhož byla zhotovena matrice a odznaky vyrobe-

ny. Objednali jsme jich 2000 kusů ve třech barvách a k tomu i vhodná pouzdra pro tři kusy odznaků.

Za úspěch považujeme, že se nám podařilo navázat spolupráci s archivní správou ministerstva vnitra. Byla přijata naše nabídka na publikování zpráv a sdělení v našich Listech, aby se dostal rychleji do odborné veřejnosti. Proto jsme mohli zaslat soupis publikací, které má archivní správa na skladě, které lze objednat.

Zlepšení práce výboru znamená zavedení rozmnožování členských přihlášek. Jedna kopie je rozesílána na pobočky, aby měly dobrý přehled o svých členech a aby byla vzájemná kontrola. Další dvě kopie slouží funkcionářům správního výboru pro usnadnění práce.

Naše knihovna doznala další přírůstky a má k dnešnímu dni 532 titulů. Potěšitelná je roční frekvence výpůjček, která činí více nežli 300.

Je třeba ocenit mimořádnou zásluhu za dlouholetou práci některých našich členů, kteří se podíleli nejen na rozvoji naší Společnosti, podíleli se však i na úkolech, které jsme zdolávali a zdoláváme. Podle usnesení správního výboru navrhuji udělit čestné uznání těmto zasloužilým pracovníkům: Janu Petříkovi z Třeboně, Jiřímu Světlíkovi z Plzně, Františku Šilarovi, Františku Hyksovi a Jindřichu Chládkovi z pobočky v Ústí n. Orlicí, Marii Hendrychové z Klánovic, Jiřímu Štemberkovi z Prahy a dále Václavu Machovi a Antonínu Bošemu z pobočky v Ohnišově.

Závěrem možno říci, že uplynulé správní období nebylo pro nás nijak snadné, zvláště jeho poslední čtvrtina. Bylo třeba řešit naléhavé úkoly, dohánět co bylo opomenuto, připravovat pro tiskárnu další naše Listy, připravovat výstavku, nový správní výbor i tuto valnou hromadu. Dík pomoci členů výboru se podařilo všechno zvládnout. Možno říci, že uplynulé období bylo jedno z nejtěžších, protože většina problémů a nepřítomností se zkumulovala zhruba do poslední čtvrtiny roku. Měli bychom z toho čerpat pro budoucnost nějaká poučení.

K PRÁCI HERALDICKÉ SKUPINY GHSP

Jiří Jareš

Předneseno na valné hromadě dne 17. března 1979

Naše skupina pro heraldiku je činná třetí rok a svou prací navazuje na práci kolektivu sdruženého kolem přítele Karla

Heinze. Naše pojetí práce pro GHS lze vyjádřit v několika bodech:

1. zkvalitnění znalostí vlastních. i ostatních zájemců, zejména začínajících heraldiků;
2. umožnění mimopražským zájemcům formou genealogicko-heraldických článků v GH listech pravidelný přísun informací;
3. v rámci ediční činnosti GHS vydávání odborné literatury dotýkající se heraldické problematiky;
4. heraldická banka.

Realizační výstup tohoto pojetí vidíme ve formě pořádání heraldických kursů, exkurzí na odborná pracoviště, setkání s odborníky tohoto oboru a vzájemné nezištné spolupráci mezi zájemci o heraldiku.

Většina z těch, kteří pravidelně docházejí na schůzky heraldické skupiny jsou členové noví, nezatížení předsudky minulosti. Nemají žádný vztah k rivalitě jednotlivých skupin zabývajících se tímto oborem pomocných věd historických. Naším úmyslem není, nebylo a nebude, separovat se od ostatního dění a uzavřít se do ulity vlastní odborné práce s tím, že to, čeho jsem dosáhl já, není pro druhé.

Oceňujeme i hodnotíme činnost dalších skupin heraldiků, pracujících pod jinými institucemi a jsme ochotni kdykoli s nimi navázat spolupráci ve prospěch společné věci. Jak již bylo řečeno, celá naše činnost směřuje jak k obecnému užitku GHS, tak i k obohacení vlastních znalostí.

V minulé době byly uspořádány dva běhy kursů pro heraldiky, kterých se zúčastnilo na 60 členů GHSP.

Program byl následující:

1. běh:
- základy heraldiky a heraldické terminologie
- heraldika městská, historická část a současnost, městské pečetě a znaky
- heraldika státní a církevní - I. část
- heraldika rodová
- heraldická literatura, prameny a sbírky
- výtvarná stránka heraldiky
- heraldická dokumentace a její zpracování

2. běh:
- církevní heraldika - II. část
- symbolika v heraldice
- právní řády heraldiky a jejich vývoj
- právní normy
- alianční znaky
- honosné kusy znaků

Oba běhy kursů měly vysokou odbornou úroveň. Nedostatkem bylo, že přednášky nemohly být formou skript předány posluchačům.

V rámci publikační činnosti GHSP byla vydána kniha Viktora Palivce „Heraldická symbolika". Toto dílo se dotýká hlubších základů heraldiky, je to práce svým pojetím nová a netypická a je bezesporu dobrým příspěvkem pro práci všech těch, kdo mají kladný vztah k heraldice.

Dovolte mi, abych též řekl několik slov o vztahu svém i dalších členů heraldické skupiny, k našemu vědnímu oboru. Jsme daleci toho domýšlet se, že jsme bůhví jací odborníci, ani to není možné. Naše profesionalita je obrácena směrem k našim občanským povoláním a heraldika je naší zálibou a místem aktivního odpočinku. Známe své nedostatky a hledáme cesty k jejich odstranění. To je možné jen prací v dobrém kolektivu, kde lze získat informace o zdrojích a faktech, učit se pracovat s nimi a na základě toho dosáhnout správných výsledků.

Všichni členové GHSP nejsou špičkovými badateli, spíš naopak. Mnozí vstoupili do společnosti právě proto, aby získali směry a podněty pro svou badatelskou cestu a předpokládají, že je zde naleznou.

Jednota zájmů a nutnost spolupráce dvou pomocných věd historických, heraldiky a genealogie, daly vznik tak zv. „Zásobníku znaků", otiskovanému pravidelně v Listech naší Společnosti. Jde o tematicky uzavřené celky, kde je obrazová část doprovázena textem. Záměrně je na jedné stránce jeden erb, aby ti, co mají heraldiku rádi, mohli erby volně použít. Doprovodný text umožňuje prostorové umístění a časové začlenění i nositele. Každý není dobrý kreslíř a není ani možné, aby si každý zpracoval rozsáhlejší vlastní sbírku erbů. Zásobník znaků dává možnost toho postupně dosáhnout. Každoročně bude vycházet asi 50 - 60 znaků, z nichž každý má své číslo. Vždy po uveřejnění asi 200 znaků, vydáme ke znakové i genealogické části rejstřík a při dostatečném zájmu lze vydat i reprint separátní brožurky s textovou i obrazovou částí. Tento seriál je přístupný všem členům GHS, proto kdokoli má vhodný příspěvek, může jej zaslat na adresu Společnosti. Není nutné doplňovat text erby, stačí jen v závěru vypsat popis znaků. Zpracování obrazové části zajistíme. To ovšem neznamená, že dobří výtvarníci by neměli obrazový doprovod namalovat sami. Obrázky je nutno provést černobíle.

Ohlas na dosud uveřejněné části „Zásobníku znaků" je kladný. Pouze v jediném dopise, který nám byl předán, byla

výhrada ke způsobu provedení kreseb, s tou připomínkou, aby tato část byla zpracovávána některým ze známých výtvarných pracovníků. Bohužel, přes naši snahu jsme se s žádným nesetkali. Představa o tom, že vedení GHS disponuje mohutnými štáby specialistů, je neskutečná. Chtěli-li jsme uvést „Zásobník" v život, bylo nutné vše zajistit týmovou prací kolektivu. A to rozhodně není lehké s dostatečným předstihem. Nestěžujeme si. Děláme to rádi a zjištěných nedostatků se snažíme vyvarovat, aby úroveň měla stoupající tendenci.

Kolektiv heraldické skupiny se již stabilizoval a okruh spolupracovníků se stále rozšiřuje.

Jedním z úkolů, který jedna z pracovních skupin připravuje, je soubor znaků z doby Karla IV., zachycený na hradě Laufu. Náš záměr je zpracovat tuto tématiku v celé souvislosti ve vztahu k době vzniku, historii rodů, architektuře i s uvedením rozvoje základních erbů. Čas pro zpracování tohoto námětu jsme si stanovili 2 roky.

Na podzim 1979 chceme uskutečnit první běh kursů pro heraldiky. Jeho rozsah a ostatní informace pro zájemce budou zveřejněny v GH listech.

Další činnost, kterou se jedna naše pracovní skupina zabývá, je tak zv. „Heraldická banka". Jde o soustředění optimálního množství dokladů o existenci heraldických památek v obrazech a písemných dokladech, zachycujících jejich současný stav. Tyto doklady jsou soustřeďovány a zakládány evidenční karty. Dokumentaci chceme získávat od našich členů, přičemž zůstanou autorská práva nedotčena. V tomto směru se otevírá i rozsáhlé pole možností pro pobočky. Touto činností lze přispět mnohdy i k ochraně, případně i záchraně cenných historických památek. Materiály „Heraldické banky" budou zpřístupněny pro badatelské účely především členům GHSP, ale i ostatním zájemcům. Tato činnost je ovšem teprve v začátcích. Zamyslete se proto nad tím, máte-li či budete-li mít snímky některých heraldických památek ze svého okolí, a zašlete je heraldické skupině GHS s těmito údaji:

- vlastník erbu
- místo, kde se znak nachází
- okres
- datum vzniku
- stav ke dni
- jméno a adresa dárce
- případnou historii, či doplnění předchozích údajů.

Na závěr mi dovolte poděkovat za možnost seznámit vás s činností našeho kolektivu.

Ty, kteří by chtěli mezi nás přijít bych chtěl informovat, že pravidelné schůzky jsou každý první a třetí čtvrtek v měsíci od 17,30 hod. v klubovně GHSP v Holečkově ul. 7, Praha 5, Smíchov, s výjimkou letních prázdnin.

MLADÝ PALACKÝ A RODOPIS

Zdeněk Šamberger

Vzpomínaná výročí - sté výročí úmrtí a 180. výročí narození - připomněla život a dílo Palackého nejen v celé jeho šíři, nýbrž podnítila i zamyšlení nad významem i jeho dílčích počinů, které však nijak nevybočovaly z celkového souhrnu jeho působení. I zdánlivé jednotlivosti byly u Palackého významnou součástí jeho širšího úsilí o vytvoření samostatné české vědy a jejího vyznění v duchu tehdejších požadavků doby. Jednou z dílčích částí rozměrné mozaiky jeho díla byla i genealogie, která vedle okolnosti, že jej zpočátku zbavovala po příchodu do Prahy prvých starostí o chleba, se v rukou Palackého opět nestala jen epizodní nebo stavomileckou záležitostí, nýbrž důležitou metodickou komponentou jeho výsledného díla i společenských záměrů.

Palacký podle svého vlastního prohlášení přišel do Prahy, aby tu byl blíže studiu historických pramenů, zejména husitství. K husitským pramenům se sice postupně dostal, ovšem musel nejprve prokázat své kvality rodopisnou prací ze šternberského archivu. Teprve po tomto osvědčení se stal v očích svých šlechtických protektorů hoden toho, aby jej za spoluúčasti a přičiněním Dobrovského pasovali na historika a dali mu doporučení ke studiu v ostatních tehdy nejznámějších šlechtických archivech v Třeboni a Roudnici.

Palacký vzpomíná ve svých pamětech,[1]) že to byl Dobrovský, který jej k rodopisné práci doporučil. Dostal za úkol zpracovat pro tehdy módní Hormayerův Taschenbuch für vaterländische Geschichte rodopis Šternberků.[2]) Za tím účelem byl také Dobrovským uveden do šternberského domu, aby tu od podzimu 1823 do jara 1824 studoval rodinný archiv a sepisoval dějiny tohoto rodu. Dobrovský se takto postaral Palackému o přechodné zaměstnání, když již nemohl splnit svůj původní slib a předpoklad, že Palackému opatří místo při Muzeu. Palacký tak zároveň nabyl titulu hraběcího archiváře, který byl tehdy potřebný k ochraně před nemístným zájmem rakouské

policie, která nerada trpěla v Praze lidi bez „charakteru", zejména šlo-li o protestanta přišlého z Uher, jak tomu bylo v případě Palackého. Šternberský rodopis byl po svém dohotovení posouzen hrabaty Šternberky a Dobrovským a to s velmi příznivým výsledkem. A jak sám Palacký poznamenává, od té doby velmi stoupal v očích svých protektorů.[3])

Ve své funkci šternberského hraběcího archiváře se zabýval hlavně rodopisem a dějinami Šternberků. Vlastní archív však nijak nezpracovával. Věnoval se spíše šternberskému diplomatáři, potřebnému pro podrobné seznání šternberské genealogie.

V zájmu studia dějin šternberského rodu také podniká v létě 1824 svou prvou cestu do archivu v Třeboni,[4]) kde nachází korespondenci členů šternberského rodu zejména z XV. století a kde se seznamuje i s tak zv. rukopisem Šternberským, když se zároveň seznámil s Břežanovou historií českých rodů.[5]) Z Palackého deníku seznáváme, že si tak zvaný rukopis Šternberský vypůjčil z třeboňského archivu do Prahy k opsání.[6]) Z třeboňského zájezdu Palackého se z roku 1824 i z let bezprostředně následujících zachovala dodnes v jeho pozůstalosti kniha opisů korespondence, zejména Aleše ze Šternberka a Zdeňka ze Šternberka.[7]) Šternberské písemnosti studoval Palacký i v jiných archívech, jako například v Bechyni v paarovském archivu. Ostatně v samotné Praze v muzejní sbírce našel v tak zv. rukopisu Perštejnském z počátku XVI. století zápisy týkající se nejen Šternberků, ale i Černínů a Vchynských (Kinských),[8]) jejichž rodopisy také postupně zpracovával a jejichž účast na historickém dění zčásti i zveřejnil.

Během této své práce Palacký právě velmi úzce spolupracuje s hrabětem Františkem Šternberkem. Sděluje mu pravidelně výsledky svých výzkumů, předkládá mu pořízené výpisy a opisy listin a sbližuje se s ním natolik, že ve vzpomínce později hovoří o velmi přátelském až otcovském a synovském vztahu, jehož základem byl společný vědecký zájem o české dějiny. Hrabě František také Palackému umožnil seznámit se s Codexem epistolaris regis Georgii,[9]) uloženým v lobkovické knihovně v Praze a s listy Enease Sylvia. Je dochován dopis,[10]) v němž Palacký děkuje za půjčení rukopisu kroniky Dačického a ujišťuje hraběte Františka svou vděčností za poskytování možnosti věnovat se dějinám. Nesporným oceněním Palackého schopností byla ta skutečnost, že opět zásluhou Dobrovského a prostřednictvím Šternberků bylo Palackému zadáno zpracování III. dílu Scriptores rerum bohemicarum[11]) pro Královskou českou společnost nauk s obsahem kronikářských zápisů z XV.

a XVI. století, čímž byl nesporně do značné míry naplněn jeho zájem o století obsahující husitskou problematiku.

Z tehdejšího hlediska bylo politicky důležité, že Palacký neopomněl jediné příležitosti, aby ve zpracovávaných rukopisech nezdůraznil, že byly doby, kdy česká šlechta mluvila a psala česky a že i veškeré jednání na sněmech, soudech i ve správních otázkách i v zahraničním styku se uskutečňovala českým jazykem. Právě prostřednictvím rodopisu se snažil Palacký získávat současně žijící členy starých šlechtických rodů pro českou věc poukazem na účas jejich předků na slavných českých dějinách.[12]) Záměrně vyzdvihoval velmi vlivnou úlohu též představitelů šternberského rodu na dějinné události, zejména v XV. století, včetně skutečnosti, že prvá manželka Jiřího z Poděbrad byla Šternberkovna, aby jako důraznou připomínku současníkům uváděl, že všichni tito představitelé šlechty vystupovali, mluvili a psali českým jazykem. V těchto připomínkách Palackého bylo záměrné politikum v tom smyslu, aby proti dosavadnímu zneuznávání a nevážnosti českého jazyka poukázal na evropský význam a věhlas českého jazyka v minulosti.

Tato Palackého snaha právě prostřednictvím rodopisu zainteresovat pro českou věc šlechtu zapadala tedy šířeji do celkového snažení českých vlastenců. Činil tak svým způsobem již Dobrovský a je to patrné i z korespondence moravského vlastence Al. V. Šembery.[13])

Vedle seznámení se se šternberským archívem studuje Palacký již na podzim r. 1823 i v martinickém archívu ve Smečně, aby tu vyhledal podklady pro rodopisné rešerše.[14]) Smečno poté navštívil z téhož důvody i za dva roky nato. V září r. 1825 proto setrval na Smečně několik dní. V průběhu těchto rodopisných prací získává také z picolominiovského zámeckého archívu v Náchodě pro své rešerše přehled[15]) o tom, co je v tomto archívu uloženo z korespondence Picolominiů, Lobkoviců, Kolovratů, Martiniců a Colloredů. (Je zde i zmínka o dopisu kardinála Mazarina Dietrichsteinovi a o dopisu kardinála Richelieua z r. 1639).

O Palackého práci ze šternberské genealogie, která byla nakonec vydána v šestém ročníku (1825) Hormayerovy edice Taschenbuch für vaterländische Geschichte (s. 282 - 320) ve stati nazvané „Die Sternberge", byl ještě před jejím vytištěním informován v dopise ze 4. listopadu 1824 Kašparem Šternberkem dokonce též Goethe. V samotné stati bylo chybou tisku však při jejím zveřejnění zkomoleno autorovo jméno na Polacky.

Opět na přímé doporučení Dobrovského byl Palacký pověřen sepsat i rodopis Černínů.[16]) S černínskými dokumenty se seznámil již na své prvé cestě do Třeboně koncem léta 1824, kdy také navštívil Jindřichův Hradec s jeho cenným archívem. Černíny se pak pilně zabývá prvé měsíce roku 1825. Seznamuje se při tom s „černínskými rodopisnými sbírkami", jak je nazývá, v tehdejším guberniálním archívu.[17]) Též v městském archívu[18]) v Praze se snaží najít „černiniana". Přitom se poprvé dostává do zemských desk. V dubnu 1825 si poznamenává, že jej navštívil Dobrovský, aby jeho práci o Černínech osobně posoudil.[19])

V téže době informuje Palacký mladého hraběte Eugena Černína[20]) o dosud získaných poznatcích z černínské genealogie, oznamuje mu zaslání výpisů ze zemských desk a omlouvá jistě zdržení odkazem na nutnost sepsat zároveň dějiny české literatury pro prof. Eichhorna v Göttingen, jak to prof. Eichhornovi slíbil hrabě Kašpar Šternberk.

I později Palacký živě sleduje a doplňuje černínskou genealogii, byť již při vyhledávání a studiu materiálu jiného zaměření, jak o tom svědčí Palackého dopis Eugenu Černínovi[21]) se zmínkou o nálezu martyrologie chotěšovských premonstrátů z roku 1489 v pražské knihovně se záznamy o úmrtních datech členů černínského rodu. K dopisu také Palacký ihned připojil rodopisná data, vyplývající z chotěšovských záznamů.

Není jistě bez zajímavosti, že vlastně celý prvý studijní pobyt Palackého ve Vídni v prvých měsících roku 1826 byl umožněn z peněz získaných za rodopisné bádání a rodopisným zájmem také zčásti motivován. Výdaje na tento pobyt byly totiž hrazeny z odměny, kterou ve výši 50 dukátů obdržel Palacký od Černínů na výslovné doporučení Dobrovského za svá genealogická studia o jejich rodě.[22])

Černínská genealogie, o jejíž zpracování v prvé verzi se zmiňuje Palacký ve svém dopise Eug. Černínovi,[23]) vyšla pak skutečně v Hormayerově „Taschenbuchu" ještě téhož roku 1826. Skutečnost, že Palacký byl ve své době plně uznávaným genealogem, i později opět dosvědčuje dopis Eug. Černína,[24]) obracející se na Palackého se složitým genealogickým dotazem, „jako k jedinému ve vlasti, kdož je schopen takové přání zodpovědět".

Spolu s Černíny se zajímal Palacký i o rod Kinských,[25]) pro něž také zpracovával rodopisnou rešerši. Přitom se seznámil s tak zv. Wunschwitzovou rodopisnou sbírkou,[26]) kterou pak koncem třicátých let navrhuje k získání Národním muzeem.

Též pracoval dále v zemských deskách, kde vyhledával vedle Kinských i podklady pro rod Althanů.[23]) Majitelem zámku v Troji baronem Astfeldem byl Palacký požádán i o historický popis stavebního vývoje tohoto zámku. Při svém studiu měl Palacký zajištěn snadný přístup do fürstenberského archívu, kde byl archivářem jeho přítel Karel Egon Ebert. Někdy byl Palacký v jistém směru až nadužíván různými nahodilými dotazy, jak o tom svědčí dopisy a vzkazy purkrabího Chotka.[28])

Jak je patrno, byl to právě rodopis, který Palackému umožnil, aby vešel i v bližší společenský sytk se šlechtickými představiteli a stal se dokonce častým návštěvníkem jejich salonů. Ve svých pamětech se zadostiučiněním zdůrazuňuje, že zejména v domě hraběte Františka Šternberka se stal z dosavadního „námezdníka" rovnoprávným společníkem jeho salonu i návštěvníků, kteří se tu scházeli.[29]) Měl tu dokonce i přístup do užšího rodinného kruhu.

Toto proniknutí Palackého do vyšších kruhů budilo pochopitelně ohlas v české vlastenecké společnosti. Její pocity byly z toho ovšem smíšeného rázu a plny obav. Obavy ze ztráty jedné velmi slibné hlavy pro českou věc převládají i u Jungmanna, který jinak Palackému přál a zcela jej chápal. Je to patrné z dopisu jeho syna Josefa Josefoviče pěvci „Slávy dcery" Kollárovi. V komentáři k „Rodinopisu" Šternberků,[30]) Josef Josefovič litoval, že jej Palacký nevydal též česky. Vůbec se obával, aby Němci Palackého nepřetáhli na svou stranu, neboť vábení bylo příliš silné. „Ctižádost, nouzi, všechno znají k oučelu svému upotřebit, a kdyby to byl kdo jiný než Palacký, již by nám ho byli odtrhli", dovozoval Jungmannův syn.[31]) Mladý Jungmann také z toho důvodu nerad viděl, že Palacký se příliš přátelil s rodinou dra Eberta a zejména s jeho synem Karlem Egonem, českoněmeckým básníkem. V této rodině, která byla střediskem společenských schůzek pražských Němců, seznali vynikajícího ducha a kulturní a uměleckou vzdělanost Palackého, a mělo proto být podle mladého Jungmanna naň naléháno, aby psal historii i estetiku po německu s odůvodněním, že je tomu tak dlužen celému světu, zatímco mezi Čechy by si získal pouze neparné jméno a navíc jen pronásledování a stejně by tím nikoho nevzdělal, poněvadž pro prosté Čechy své věci nepíše.

Jungmannův syn uzavírá svou starost o Palackého slovy: „Docela a zhola ustavičným prosbám svých přátel Palacký odolati nemůže, ale myslím, že na svůj národ nezapomene."[32])

Svému národu se Palacký skutečně neodcizil a navíc mu

věnoval své vědecké dílo, utkané z nepřehledného množství jemného přediva původních historických pramenů v monumentální obraz jeho historického významu a velikosti. A součástí tohoto pramenného historického přediva byla Palackému i genealogie se svou metodou a vlastním specifickým přístupem historického poznání.

POZNÁMKY:

1) Vlastní životopis. Dílo Františka Palackého I., 1941 s. 41. Vyd. Fr. Krčma—Jar. Charvát (dále jen Dílo).
2) Viz Františka Palackého Korespondence a zápisky I. (dále jen Kor. a záp.) vydal V. J. Nováček 1898 s. 86.
3) Viz Dílo I. s. 41.
4) Kor. a záp. I. s. 86.
5) Viz úvod k Würdigung der alten böhmischen Geschitsschreiber cit. viz Dílo I. s. 73.
6) Kor. a záp. I. s. 100 a 106.
7) Viz Archiv Národního muzea (dále jen ANM) pozůstalost Palackého 308.
8) ANM pozůst. Palacký 286.
9) Kor. a záp. I. s. 87.
10) Z 9. ledna 1827, orig. Literární archiv PNP pzst. Palacký.
11) Kor. a záp. I. s. 93.
12) Připomínal to Jar. Goll ve své stati o Palackém v Českém časopise historickém 1898.
13) Viz např. jeho spis o pánech z Boskovic a rodopisné pojednání o rodu hrabat z Dietrichsteina.
14) Kor. a záp. I. s. 86, 97 a 115.
15) ANM pzst Palacký 268.
16) Kor. a záp. I. s. 90, dále s. 91, 97, 98, 128.
17) Kor. a záp. I. s. 90.
18) ANM pzst Palacký 281.
19) Kor. a záp. I. s. 98.
20) V dopise ze 16. 4. 1825, orig. státní oblastní archiv Třeboň (Jindř. Hradec), rodinný archiv Černínové, vyd. Kor. a záp. II. 1902, s. 214.
21) Dopis ze 16. IV. 1829, orig. tamtéž.
22) Viz dopisy Jos. Dobrovského Eugenu Černínovi (orig. SOA Třeboň) Jindř. Hradec, RA Černínové z 11. XII. 1825 a z 12. II. 1826, kde uvedeno Palackého doporučení a zároveň ujištění, že Palacký se bude moci ve Vídni zároveň zabývat genealogií.
23) Viz pozn. 20.
24) Z 21. II. 1835, orig. Literární archiv PNP pzst Palacký.
25) Kor. a záp. I. s. 93—95 a 125.
26) Kor. a záp. I. s. 93 a 94. Možno mluvit tu též o knihovně barona Wunschwitze, v níž Palacký studuje v těchto 20. letech, jež byla roku 1837 zakoupena a předána Muzeu na dobrozdání a doporučení Palackého. Srvn. Jar. Vrchotka: Dějiny knihovny NM 1818—92, vyd. Praha 1967, s. 55.
27) Kor. a záp. I. s. 102. Zde uvedeno, že Palacký za svou práci a genealogii Althanů obdržel předem 100 zlatých od hraběcího právního zástupce Lichtnera. Dále viz i s .93, 99 a 109. Též srvn. v Kor. a záp. II. s. 226 dopis Palackého Lichtnerovi.
28) Srvn. Literární archiv PNP pzst Palacký, korespondence s Chotkem.
29) Viz Dílo I. s. 41.

30) Vyšlém v Hormayrově almanachu Taschenbuch für vaterländische Geschichte ve Vídni.

31) Viz dopis Jungmannova syna Josefa Josefoviče básníku „Slávy dcery" Kollárovi z 25. IX. 1824 (srvn. edici: Jos. Josefovič Jungmann Korespondence, vyd. 1956 od Olgy Lauermannové—Votočkové s. 77). Jungmannův syn tu připomínal že by bylo v případě Palackého nejlépe, „kdyby on měl vyživení stálé, neodvislé, aby nemusel k tomu všelikému tak přeučenému světu lnout" (tamtéž). Ve vztahu k Palackému sehrával svou roli i moment sociální. Viz opět výroky Jungmannova syna o tom, že Palacký měl svatbu s dosti mohovitou slečinkou a že nyní z Palackého se stal boháč a vzácný pán. (Dopisy A. Markovi ze října 1827 a 8. VII. 1831. Tamtéž s. 124 a 183).

32) Srvn. pozn. 31, tamtéž s. 77. Zároveň se Jungmannův syn obdivoval zápalu a úsilí, vynakládaném Palackým na odhalování podstaty českých dějin a vzhlížel k němu v tomto s neobyčejnou důvěrou: „Jen kéž Palacký vydá svou historii, on spisuje vlastně husitskou válku — Jiřího etc. To jsou věci neslýchané! To je chlouba a sláva národa našeho, ten zápas, ta síla!"

GENEALOG A HISTORICKÁ DEMOGRAFIE

Marie Marešová

Výběr archiválií, předkládaných v badatelnách archivů ukazuje, jak silně se dnešní veřejnost zajímá o genealogické otázky. Projevuje se tak nejen odraz světového trendu, ale i míra kulturní vyspělosti společnosti.

Rodopis sám je pojem velice široký. Pohybuje se od primitivního shromažďování jmen a dat až k vysoce fundovaným studium, ve kterých je vlastní rodokmen zasazen do koloritu místa i doby. Takové hlubší sondy nezůstávají ovšem u excerpce matrik a genealog pokračuje studiem pozemkových knih a různých písemností vzniklých z působnosti patrimoniálních úřadů, popřípadě i jiných institucí.

Prameny však nejsou nevyčerpatelné a vlastní genealogická práce dříve či později končí. Často se stává, že pilný badatel rozšíří svůj zájem na celou obec, či ještě větší region. Zde již přestává být genealogem, protože vstupuje do oblasti regionální historie a historické demografie.

Posledně jmenovaná disciplína nemá u nás dlouhodobou tradici právě tak jako demografie novodobá. Jestliže se však dnes ve státním měřítku začínáme o současnou demografii více zajímat nezbývá, než vyvolat v život i demografii historickou. Jedině ona může totiž poskytnout potřebné číselné údaje pro

období, ve kterém státní správa ještě statistiku neznala. Pro leta před rokem 1850 musíme teprve vytvářet předpoklady pro vlastní demografickou práci. K tomu nemá blíže nikdo jiný než genealog a regionální pracovník. Pouhé číselné vytěžení matrik totiž zdaleka nestačí, i když nelze matriční údaje - právě pro jejich široký teritoriální záběr - ničím nahradit.

Historická demografie má tedy za úkol zjistit počet obyvatel a jejich migraci zejména v letech 1650 - 1850, to je nahradit v tomto časovém úseku (případně i v období starším) neexistující státní statistiky. Tato práce vyžaduje, aby byly nejen číselně vytěženy matriky, ale aby byly shromážděny i všechny dostupné dílčí statistické údaje přímé i nepřímé.

Matriky bývají zpracovávány tzv. čárkovací metodou. Pro každý rok (a v něm pro každý měsíc) se pro všechny lokality zabíraného regionu zjišťuje počet narozených a zemřelých. Snadněji se pracuje při sledování městských celků, ať již měst jako takových nebo včetně okolních (přifařených) obcí. V tomto případě si zasluhuje pozornost zejména evidence bývalých předměstí, zahrnutých později do oblasti města.

Katastrální hledisko vystupuje mnohem naléhavěji u vesnického regionu. Katastrální vytyčení sledovaného území je zde přímo předpokladem úspěšné a kvalitní práce. Historická demografie zjišťuje celkový stav obyvatel, musí tedy postihovat nejen města a vesnice, ale i drobné lokality, jako jsou samoty (např. mlýny, hájenky apod.).

Vymezením přesného regionu a zjištěním natality a mortality však práce není zdaleka hotova, protože není známa výslednice, totiž skutečný počet obyvatel. V této fázi práce přijde ke slovu regionální pracovník, který již zná nejen stávající odbornou literaturu, ale i patrimoniální fondy a případně písemnosti farních i jiných úřadů a jim nadřízených institucí.

Literatura nám poskytuje přesné statistické údaje k roku 1842 (topografie Sommerova) a k roku 1848 (Palackého Popis král. Českého). Škoda, že nám obdobně nemůže posloužit tak cenný pramen jako je Berní rula a Schallerova topografie z josefinského období. Oba posledně jmenované zdroje evidují bohužel počet usedlostí, nikoliv počet obyvatel. Zejména u Berní ruly dochází k tristní situaci, neboť zde nalézá demograf přesně zjištěné stavy hospodářských zvířat, zatímco evidence obyvatel naprosto chybí. A přece tento údaj k roku 1654 by byl mimořádně důležitý a pomohl by odpovědně stanovit ztráty obyvatelstva za třicetileté války.

Schallerova topografie a Berní rula jsou tedy z hlediska

demografie pramenem pouze nepřímým. Pro odhad stavu obyvatel podle uvedeného počtu domů bývá obvykle používáno známého globálu, tj. 7 osob na jednu usedlost. Při bližším přihlédnutí však bylo zjištěno, že průměr kolísá mezi 5,2 - 7,8, což je patrně způsobeno odlišnou sociální strukturou obcí, přesněji řečeno číselným poměrem malých a velkých usedlostí, případně podílem orné půdy nejen ve výměře hospodářství, ale i v katastru obce.

Vycházíme-li ze Schallera či Berní ruly - i v případě, že přihlédneme k dobovým a územním zvláštnostem - zůstáváme přece jen na půdě částečné hypotézy, která rozhodně výsledku na věrohodnosti nepřidává.

Tím spíše oceníme důležitost byť i jen dílčích, přece však spolehlivých statistik. Takovými jsou v prvé řadě sporadicky se vyskytující soupisy obyvatel, které byly občas pořizovány patrimoniálními úřady. Obdobnou agendu vykonávaly i úřady farní, povětšině k vyplňování dotazníků konsistoře. Trosky těchto konsignací lze občas nalézt v opisech u fondů farních úřadů či v sumářích, uložených v archivech biskupských či arcibiskupských. V této souvislosti se mluvívá i o zpovědních seznamech, či o soupisech sirotků či biřmovanců. Všechny dílčí údaje, které obvykle zdaleka nezahrnují oblast námi sledovanou, používáme k přesnému vyčíslení demografických hodnot pro určité lokality i jako srovnávacího materiálu pro tu část regionu, kde tyto hodnoty nám známy nejsou.

Každý číselně spolehlivý údaj je jakýmsi sloupem statistické konstrukce, do které postupně zabudováváme výsledky získané sledováním mortality a natality.

Zmapovat tímto způsobem území našeho státu je tč. nad naše možnosti. Nezbývá, než uchýlit se k sondám pro jednotlivé oblasti. Čím více sond, tím přesnější celkový výsledek. Každý údaj je tedy přínosem do velkého díla. Právě genealogové a regionální historikové mohou mít v této akci svůj čestný podíl.

EVIDENCE OSOB V RODOKMENU

Vladimír Kejla

Většina genealogů narazí dříve či později na problém, jakým způsobem označit a rozlišit vzrůstající počet osob v rodokmenu a začíná uvažovat o jejich očíslování. Nejčastěji si zvolí

některý ze systémů číslování, doporučovaných odbornou literaturou, který si často přizpůsobí svým potřebám.

Nejvíce bývá využíván systém číslování uváděný Antonínem Markusem[1]) a Ignácem Horníčkem.[2]) Nejstarší generace rodu je označena římskou číslicí I, mladší II, další generace číslicí III atd. K těmto římským číslicím je za lomící čáru přiřazováno arabské číslo (na základě předchozího grafického znázornění rodokmenu), které je dáno všem osobám v generaci zleva počínajíc (např. III/1, III/2 atd.). Tento systém bývá ještě doplňován písmeny velké a malé abecedy podle určitého klíče (používá např. Marie Křížová z Loun.[3])

Uvedený systém číslování má však jednu velkou nevýhodu. V základě není sice příliš složitý, ale nedá se použít tam, kde rodokmen je ještě neúplný. Jestliže se tedy náhodou objeví nový a dosud neznámý člen rodu nebo nová větev, je pak nutno několik generací přečíslovat.

V podstatě podobný je systém d'Abovillův, doporučovaný ve „Vysvětlení redakce" k článku o rodě Zástřizlů v čísle 2/1978 jílovské „Heraldiky". Autor (zkratka „VJS") píše, že „byl zvolen velmi přehledný a názorný nejnovější způsob se zvláštním číslováním, jak jej před čtvrt stoletím vymyslil francouzský hrabě Jacque d'Aboville. Podle jeho způsobu číslování dostávají potomci dané osoby pořadové číslo podle toho, jak se postupně narodili a toto číslo se připisuje s předcházející tečkou k číslu jejich rodičů. Určitá osoba je proto členem tolikátého pokolení, z kolika čísel se skládá její číslo po čísle prapředka." V dalších odstavcích pak autor vysvětluje použití doplňujících symbolů - velkých a malých písmen, otazníků a lomící čáry.[4])

Tento systém se mi zdá být také až příliš komplikovaný. Číslo jednoho z příslušníků rodu Zástřizlů v 11. generaci vypadá např. takto: C/1.2.4.3.2.5.1?1.1.2. Nebo jiné číslo z 10. generace: A/1.x.y?1?1.1.1b6.2.2. Dosti dobře si neumím představit takto očíslovaný rodokmen, který obsahuje například 1.000 nebo 2.000 osob, přičemž další ještě přibývají.

S číslováním osob v rodokmenu podle jejich dat narození jsem se zatím nikde nesetkal. Taková čísla by vypadala asi takto: 18221123, 18260518 nebo 18300602 (mohlo by se též psát jen 8300602). Je to podobné jako rodné číslo v občanském průkaze - nejdříve rok, pak měsíc a nakonec den narození. Čím je toto číslo nižší, tím je osoba jím označená starší a opačně. Při větším počtu příslušníků rodu je však nebezpečí, že dojde ke zdvojení těchto čísel u osob narozených v jednom dni (např.

u dvojčat nebo i několika různých lidí). Pak by se číslo muselo vždy psát s křestním jménem nebo místem narození, ale ani tím by se toto nebezpečí neodstranilo.

Za nejpraktičtější považují následující dva způsoby, které se při číslování nezajímají o generace nebo o pořadí narozených dětí a jsou velmi prosté.

Dr. Ing. Václav Elznic z Prahy ve svém úplné rodokmenu od roku 1655 - 1975 neoznačuje arabskými číslicemi jednotlivce, ale jen celé rodiny. V podrobném rozpise těchto rodin se pak odvolává na číslo rodiny předcházející (nejbližších přímých předků) a u dítěte (v rodokmenu u synů, v rozrodu i u dcer) pokud založilo rodinu, připojuje číslo, pod kterým je evidováno. Tento způsob dovoluje zařadit bez obtíží do rodokmenu i členy nově objevené, byť dávno žijící, bez jakéhokoli přečíslování. Připojený index podle křestních jmen a v nich podle data narození (což je osvědčený systém státní evidence obyvatel) umožňuje sestavení úplného rodokmenu až do roku 1655 kteréhokoli libovolně zvoleného jedince během několika desítek minut.[5]) Použitý systém má číslování maximálně třímístné, což je jeho předností. Pod čís. 1 - 425 bylo tak evidováno za léta 1655 - 1975 2.196 Elzniců, z toho 872 narozených mužů, 856 žen a 468 žen přivdaných.

Princip druhého systému spočívá v číslování jednotlivých osob arabskými číslicemi počínající číslem 1 (případně nula - u nejstaršího člena rodu) podle toho, v jakém pořadí jsou objevovány a zapisovány do zvláštního seznamu. Ten obsahuje rodové číslo, křestní jméno a data narození, sňatku a úmrtí. Při podrobném vypsání životních osudů každého příslušníka rodu je pak třeba, podobně jako v předchozím případě, odvolat se na číslo jeho otce. Tento způsob číslování ulehčuje zpracovávání výpisů z matrik a umožňuje jednodušší sestavení rejstříků (jako příloh rodokmenu), statistik, označování dokumentů v rodovém archivu atd. Tento systém používám již několik roků právě pro jeho jednoduchost.[6])

Jediným dopiňujícím znakem mohou být malá písmena ze začátku abecedy u těch členů rodu, kteří měli více manželek (např. číslo 258c značí, že se jedná o třetí manželku příslušníka rodu s rodovým číslem 258). Těchto dopiněných čísel není mnoho a v rodokmenu se navíc téměř nepoužívají.

Slouží-li rodokmen jako základ pro zpracování rozrodu, je možno tohoto systému též použít, a to tak, že číslo členky základního rodu bude uvedeno na prvním místě a čísla jejích potomků za lomící čarou - podle zvláštního seznamu tohoto nového rodu (např. 364/71).

Další možností je nečíslovat vůbec. Tak sice vznikne klasická dobře čtivá rodová kronika, avšak je-li rozsáhlejší, je absolutně nepřehledná.

Každý genealog, který se rozhodne číslovat příslušníky zkoumaného rodu, si zvolí systém, jež mu nejlépe vyhovuje a ještě si jej zvlášť upraví nebo zdokonalí. Nesmí se však zapomínat na to, že do rodokmenu budou nahlížet i druzí, kteří si v něm třeba chtějí rychle najít nějaký zajímavý údaj. Není dobré, když před tím musí prostudovat rozsáhlý výklad o složitém číslování osob v rodokmenu a i potom se těžce orientují ve spleti římských a arabských číslic, velkých a malých písmen (v jednim rodokmenu jsem viděl i písmena s háčky a čárkami), lomících čar, otazníků a jiných značek. Rodokmen je sám o sobě už dost složitou věcí a neměl by být, podle mého názoru, komplikován nevhodným systémm číslování. Ve společném zájmu by měl však být systém jednotný.

LITERATURA:

1) Markus—Ratkovich, Antonín: Příručka rodového kronikáře, vyd. Rodopisná společnost československá v Praze, Praha 1938, str. 24.

2) Horníček, Ignác, Dr.: Kniha o rodopisu, nakl. Obzina, Vyškov 1939, str. 41, 42.

3) Křížová, Marie: Rod Křížů z Domoušic, soukr. tisk, Louny 1941 (tato a další její práce jsou uloženy v knihovně GHSP).

4) Heraldika — bulletin pro pomocné vědy historické, č. 2/1978, vyd. Heraldická sekce při Okresním muzeu Praha—západ v Jílovém u Prahy. In: Zdeněk Pokluda — Rodový přehled Zástrizlů ze Zástrizl, str. 46—58; Vysvětlení redakce, str. 59—60.

5) Elznic, Václav, Dr., Ing.: Rodokmen Elzniců a Elsniců v Čechách 1655 až 1975, Praha 1976 (soukr.).

6) Kejla, Vladimír: Historie Kejlova rodu, strojopis, zpracování z 15. 9. 1976 (v knihovně GHSP).

Redakční poznámka:

GHSP vítá návrh naznačený v poslední větě tohoto článku, tj. soustředění způsobů matričních výpisů, jak je používají naši členové v individuálních úpravách. Jejich výběr a zhodnocení umožní nalézt optimální sestavení jednotlivých formulářů pro výpisy z matrik (narozených, oddaných a zemřelých), které by současně plnily funkci kartotéční registrace. Úkolu se ujímá pobočka GHSP v Ostravě (Vladimír Kejla, Dimitrovova 58, 701 00 Ostrava 1), odkud návrh vyšel, a kam zasílejte své návrhy a připomínky.

ZACHÁZENÍ S PODDANÝMI NA SKLONKU PROTIREFORMACE V TEREZIÁNSKÉ DOBĚ

Karel H. Sklenář

Třicet let válek nezměnilo nic na politické situaci českého státu, jak o ní rozhodla porážka stavovského povstání na Bílé hoře. Odbojní stavové byli bez rozdílu náboženského vyznání příliš spoutáni názory feudální společnosti, aby byli s to pochopit význam síly domácího lidu a vůbec se zabývat sociálním postavením a tužbami těchto svých poddaných. Odboj proti Habsburkům a jeho cíle zůstaly záležitostí stavů. Následky porážky a neustávajících válečných tažení nebo přesunů vojenských oddílů však dolehly na veškeré obyvatelstvo. Vyšší šlechta, hlavní nositelka politických práv i rytířstvo a měšťané, jejich podíly tu byly víc než druhořadé, poznali popravy, konfiskace, obecné zchudnutí a trpké právo exilu. Faktická likvidace početného stavu rytířského a degradace měst ještě posílilo nadřazenost vyšší šlechty.

Poddaným, zbaveným práv i dovolání, jejichž počet válečným strádáním, zběhnutím a vysokou úmrtností, podstatně klesl, zůstalo jen bezpočtu vypálených stavení, nesmírná bída a rostoucí povinnost robot i dávek. Pro ně, jako pracovní sílu, početním úbytkem ještě nepostradatelnější, neplatilo ani právo na vystěhování.

Obyvatelé tohoto království, které dříve převyšovalo ostatní Evropu tolerancí v tak závažné sféře, jakou pro tehdejší doby představovalo náboženské vyznání, se teď stalo obětí nevybíravého soustavného nátlaku. Takovým úkolem byly pověřeny jak vrchnosti, tak v první řadě klerus římské církve, která opět nabyla v zemi moci i statků, před staletími ztracených. Roku 1627 bylo katolické náboženství prohlášeno jedině přípustným a ostatní postavena mimo zákon. Nátlak sílil. Místodržitelovy instrukce ukládaly, aby se proti nepoddajným poddaným užívalo věznění, vkládání vojáků do stavení a vrchnosti byly nabádány k většímu důrazu. Bylo zakázáno dávat nekatolíkům povolení k sňatku a zemřelé pohřbívat do „posvěcené půdy".

V roce 1651 byl nařízen soupis poddaných nad 10 let stáří podle víry (tzv. rekatolisační soupis), aby se zjistil výsledek protireformačních akcí, na jejichž počátku se soudilo, že je v Čechách jen asi pětina poddaných katolíky. Tento podíl nebyl ovšem v celé zemi rovnoměrný. Už proto, že ve feudální

době byla i dříve náboženská příslušnost poddaných ovlivněna vrchností, která rozhodovala o obsazování far. Proto byly západní Čechy také vždy katoličtější. S významnějšími počty luteránů se setkáváme na Berounsku a Křivoklátsku, kam dříve vrchnosti usazovali z Německa přiváděné odborníky v hutní výrobě nebo kde se zakládaly sklárny apod.[1])

Poddaní museli ve své bezmocnosti podlehnout. Zmíněné soupisy, prováděné na panstvích, uvádějí už zpravidla naprostou převahu katolíků. A u většiny z těch mála zbývajících je obvykle vyznačeno, že „je naděje" na jejich obrácení. Mnozí poddaní zůstali věrni tomu, čeho se sice zřekli, ale jen ústy. Jednali tak pod tíhou strachu a utrpení, kterého všichni bez rozdílu snášeli až nad míru v celém svém - vrchnosti málo zajímajícím - sociálním postavení. Že jich byl počet nemalý, dokládá objevování jinověrců ještě v dalších generacích. Přes slídivý dozor dokázali utajovat své cítění nejen jednotlivci, ale celé rodiny. Mnohým se podařilo vychovat v tomu duchu i děti a ty zas další pokolení. Nejpádnějším důkazem je rok 1781. Tehdy, 150 let po nástupu protireformace, když císař vydal známý toleranční patent, se nemálo lidí přihlásilo jako evangelíci.

Ze středočeské krajiny je z předchozích let dobře známo trestání vesničanů, kteří se tajně shromažďovali v Kublově, až byli roku 1774 přece prozrazeni. Ví se o něm pro velké odhodlání a pro velkou krutost. Vedle věznění a bití karabáčem v Berounském vězení došlo i na hrozbu deportace do Uher.[2]) I když se nám dnes příčina, pro kterou se tak vypjala síla charakteru těchto jen na sebe odkázaných prostých lidí, nejeví už aktuální, zaslouží si jejich osudy pozornosti. V neposlední řadě právě u kronikářů. Případ tajných kublovských nekatolíků nebyl v těch končinách jediným. Potvrzuje to zápis z roku 1762, vložený do úmrtní matriky poddanského městečka Lochovic v berounském okrese.[3])

Tehdy tam zemřel starý „brodský" mlynář Pavel Škvára. Byl to potomek rodu, který na tomto panství hrabat Vratislavů z Mitrovic hospodařil už před rokem 1637 na tzv. Podlibomyšlském mlýně a v létech kolem roku 1651 i ve mlýně v nedalekých Praskolesích, poddaných ke karštejnskému děkanství.

Škvárův úmrtní záznam, do matriky vepsaný latinou, je třeba poznat v celém rozsahu. Převeden do češtiny zní takto:

> Roku 1762, v měsíci lednu. Z Brodského mlýna.
> 11. ledna (zemřel) Pavel Škvára, mlynář, podezřelý ve víře pro přechovávání podezřelých a kacířských knih, mým předchůdcem zabavených, a pro nedbalou náštěvu služeb božích, jehož jsem

z toho důvodu, jako jeho vlastní farář a místní děkan, navštívil, když mi byla od jiného (člověka) podána zpráva o jeho nemoci a vybízel ho, aby vykonal zpověď, kterou on po mnoha laskavých pobídkách odkládal vykonat, ba dokonce, když k němu byl za jeho dlouhé nemoci poslán kaplan, opět se nechtěl zpovídat a předstíral, že nemůže mluvit, takže páter kaplan vrátiv se se svátostí oltářní s nářkem si stěžoval. Když se pak jeho nemoc zhoršila byl k němu povolán františkán z Hořovic, který mu udělil rozhřešení pod podmínkou, a když mi to bylo oznámeno, kaplan Svasti ho zaopatřil posledním pomazáním, a tak byl podle katolického obřadu pochován na hřbitově u děkanského kostela v Lochovicích — 68 (let stár).[4])

Rodina tedy obešla děkana, striktně trvajícího na zpovědi, takže hrozilo nebezpečí, že nedovolí mlynářovu mrtvolu pochovat na hřbitově. Proto se hledala, a také nalezla - jistě po náležité „oběti" - pomoc u hořovického františkána. Ten byl pak ochoten přistoupit na předpoklad, že nemocný mluvit nemůže, a udělil mu s touto podmínkou rozhřešení - bez zpovědi. Pak už lochovický děkan pohřbu bránit nemohl. Aspoň za upozornění však ještě stojí, že se děkan nedozvěděl o mlynářově nemoci od rodiny, ale od někoho cizího. A pak - ty knihy! Škoda jich; možná že s nimi zanikly záznamy o rodině i době, kterých bychom si dnes dovedli vážit.

Ilustraci poměrů a postavení poddaných v tereziánské době dokresluje ještě další dokument. Pochází z opačné, z východní strany našeho kraje. Je založen v matrice farní obce Nová Ves v kolínském okrese, která tehdy příslušela k panství kolínskému. A jmenuje se LIBER PRAVITATIS HAERETICAE - kniha kacířské zvrácenosti; třebaže nejde o víc, než o pouhé dva listy. I ty stačí vydat svědectví o strastech tamních poddaných. Zápisy té „knihy" spadají do let 1753 - 1770.[5])

První z nich uvádí, že 27. dubna 1753 byli na faře v Nové Vsi vyslýcháni pro držení kacířských knih Matěj František Hegularius, řečený Francouz a domkář Václav Brtek, který ukrýval nekatolický Nový zákon. A snad právě téhož dne byla tu podrobena výslechu též Alžběta, manželka Václava Kašíka; našli u ní malou knížku zvanou Špalíček. Všichni přistižení byli místními obyvateli. Ještě téhož roku, dne 23. května byly nalezeny dvě hříšné knihy u kováře Karla Holana v Ovčárech. Toho vyšetřoval farář starokolínský.

Na všechny takto provinilé, jimž byly knihy samozřejmě odňaty, došlo pražské konsistoři udání. První tři byli ještě téhož roku zproštěni trestu exkomunikace (klatby, vyobcování z církve), když se svých bludů zřekli. Dostali rozhřešení; Francouz v zákristii, další na faře. Který udavač je vyslídil, to při-

rozeně záznamy neříkají. Ale nedozvíme se ani, proč musel Karel Holan na vyřízení čekat, a zda vůbec je totožný se zámečníkem shodného jména i příjmení, o němž je tu zmínka mnohem později.

V roce 1755 došlo konsistoři další udání z Nové Vsi. Matěj Vodička, podruh z Ovčár, se 25. března rouhal svatým obrazům a zesměšňoval vzývání svatých. Byl za to uvězněn v Kouřimi a ani vyznání víry ho nechránilo od jednoročního pobytu v káznici, podle rozsudku pražského apelačního soudu, jemuž ten případ konsistoř postoupila.

Trojího „zločinu" se dokonce dopustil, jak bylo zjištěno v roce 1761, křečhořský ovčák Matěj Mojžíš. Mylně považoval katolickou modlitební knihu za nenápadný úkryt pro přechovávanou kacířskou píseň; v postní dny si troufal jíst pokrmy připravované na slanině, a do třetice někde „žvanil" o právu na svobodu vyznávat kacířství. Pro oprávněné podezření ze spoluviny musela k výslechu i jeho žena. Když ale oba po vykonaném pokání a vyznání pravé víry i revers o tom na faře vydali, dostalo se jim v zákristii rozhřešení.

V roce 1763 zas byla nalezena další kniha u Vojtěcha Kořena. Udání šlo na konsistoř s připomínkou, že jde o ovčáckého pomocníka sloužícího u předloni podobně přistiženého Matěje Mojžíše. Nález budil podezření, že ovčácký mistr Mojžíš své tehdejší odvolání jen předstíral. Konsistoř se k tomu do konce roku nevyjádřila a pozdější zápisy o případu mlčí.

Potom došlo na dalšího obyvatele Ovčár, na domkáře Václava Stuchlíka. Roku 1766 se veřejně rouhal obřadu biřmování. Rozsudku, vyneseného až následujícího roku, se jistě nedočkal na svobodě, ale spíš v kouřimské šatlavě. Na popud konsistoře byl potrestán čtyřmi lety nucených veřejných prací v zemědělství s okovem na jedné noze. Kolínský vrchnostenský úřad ho přikázal do Nového Kolína, asi do tamního panského dvora. Potom Stuchlík veřejně prosil před shromážděnými vesnickými rychtáři a panskými úředníky za odpuštění svých výroků a odvolal pobuřující opovážlivost svého bezuzdného jazyka (sic!). Z té věty není zcela zřejmo, zda se tak skutečně stalo až po odpykání celého trestu.

Zápisy končí zprávou z roku 1770. Jmenuje se v ní sedm osob: podruhyně Rozina Čabelová se Sendražic, další ovčák Jan Novotný z tolikrát už jmenovaných Ovčár, selka Kateřina Kučerová ze Sán, manželé Tomáš a Anna Blechovi ze vsi Volárny a František Marel s ženou Kateřinou. O příčině vyšetřování se zápis nezmiňuje, ale všichni uvedení učinili vyznání

víry a když vydali revers, dostali v přítomnosti kostelníka a správce školy rozhřešení. Merlovi je získali v novoveském kostele. Ostatní zažili ten ponižující úkon v kostele ovčárském. A tam byl s nimi zbaven hrozící exkomunikace i Karel Holan, „zámečník ve vsi Sendražicích, jinak se zdržující v Ovčárech".

Tím zápisem „kniha zvrácenosti" končí. A za jedenáct let nato byl vydán toleranční patent, kterým se povolovalo vyznání augšpurské, kalvínské a pravoslavné. Jiných vyznání, např. českobratrského, se patent netýkal a nadřazenost katolické církve nebyla dotčena. Přece to však byl pokrok a znamenal pro mnohé poddané úlevu a přítrž nelidskému dědictví doby „temna".

I ten, kdo se dívá na celou problematiku oné doby jinýma očima, nemůže nevšímavě přejít charakter těchto událostí a nepochopit sílu povahových rysů těch - příslušníků podceňovaného robotného lidu, - kteří svou morálkou, svou touhou po svobodě převyšovali utlačovatele. Vývojem doby se tyto schopnosti, jež byly jen duchovní výsadou jinověrců, přenesly do jiných rovin. Smysl pro právo a spravedlnost se postupně promítal do uvědomělejších a konkrétnějších představ o sociální spravedlnosti, základu pokrokového řízení společnosti.

POZNÁMKY:

1) Soupis poddaných podle víry z r. 1651; SÚA Praha.
2) Jos. Vladyka, Můj Beroun, 1938, str. 218.
3) Matrika zemřelých, fara Lochovice 1727—1781), sign.: M 6-7/3, pag. 458; Státní oblastní archiv Praha.
4) Obnovená registra purkgrechtní panství Lochovického z r. 1651; SOA Praha, sign. PK Hořovice 241 — soupis poddaných z r. 1651; sign.: R 109/45 Br, č. 14, — Berní rula, díl Berounsko, str. 101 (vydání z r. 1952); Pavel Škvára nar. 10. října 1694 ve mlýně pod Libomyšlí; matrika Lochovice (1657—1EO8), sign.: M 6-7/1; SOA Praha.
5) „Liber pravitatis..." vložena volně do matriky oddaných fary Nová Ves, okr. Kolín (1784—1840), sign.: M 8-11/7, SOA Praha.

ERBOVNÍ LÉKAŘI ČESKÝCH VELMOŽŮ

Viktor Palivec

Podobně jako ve dvorské službě u českých knížat a králů,[1]) nalézáme poznamenané působení některých lékařů i na hradech a zámcích velmožů českého panského stavu. Byli to graduovaní, ale i prostí léčitelé bez studia tak, jak doba toho kte-

rého století je nazývala. V podstatě se dělili na dvě velké skupiny: na doktory, jež měli grad mediciny, často i filozofie kterékoli evropské univerzity a ty, jež obecně zvali lékaři, likaři. Mezi ně patřili zvláště lazebníci, bradýři, ranhojiči, felčaři, ale i kořenářky a zaříkávačky. Zhusta se vyskytují různí šarlatáni a mámiči, objevitelé zázračných tinktur, podivuhodných živočišných ingrediencí opředených pověrami, často až k nechutnosti vyráběnými a nabízeným, ale také různých preventivních předmětů v podobě amuletů a talismanů ochraňujících před zhoubnými nemocemi, především mory.

Šarlatáni byli většinou cizího původu. Příkladem je Samuel Mylius, který, jak psali norimberští, „je lékař, avšak doktorem se jmenuje." V Praze roku 1595 se stal tělesným lékařem Ladislava Popela z Lobkovic. Jemu mnoho nepomohl, ale u dcery měl štěstí.[2]) Jiným šarlatánem byl v roce 1767 Francouz Jean Jacques Genthon. Vyrábě.l různé čisticí vodičky, zvláště Eau de Venus proti akné a červenosti pleti. Kupovala je i nobilita.

Získal-li ten který léčitel u dvora panovníkova určitý věhlas svým terapeutickým uměním, byl často zván také na panství toho kterého vyššího hodnostáře a naopak zase přecházel od něho po úspěšné léčbě na dvůr královský. Služba nebyla lehká, často byl takový lékař zván k soukromým poradám k šlechtici i v otázkách politických, hospodářských, vojenských a rodinných a tu vrtochy urozených bývaly často nevyzpytatelné. Odnesl to zpravidla nesprávně namíchaný dryák, ledabyle provedená venesekce, purgativ a opakovalo-li se, zbavili lékaře služby. Jsou známy případy, že za nevyléčení zaplatil lékař svým životem. Např. Jesenskému vyhrožoval strýc prokurátora Samuela Kolína z Elbingu Beránek, že po uzdravení, „jak téhož doktora potká, do něho rapír vrazí, nebo jej zmlátí." A to proto, že Jesenský nařídil, aby po pacientu, jenž stonal na „france" (syfylis), nikdo nepil z jeho nádob, ani nechodil bosýma nohama tam, kam nemocný plije.[3]) Byl-li lék úspěšný, pak bylo umění lékařovo chváleno a věk se projevil i v hmotném ocenění, darech a penězích. Pokud jde o toto hmotné postavení delší dobu zaměstnávaného lékaře, bylo nestejně taxativní. Tak víme např., že gáže lékaře Jindřicha Kunráta z Lipska u pana Viléma z Rožmberka činila v roce 1591 200 tolarů, 3 koně a čtyři sloužící osoby. Lékař Michal z Hiršfeldu měl od vrchnosti zaručeno 150 kop grošů, stravu a byt Jiný lékař, Florián z Lampštejna měl od roku 1568 jednu kopu grošů českých týdně a za to měl za úkol bdít nad zdravotním stavem JMti tj. ohlédat tělo, kontrolovat pokrmy v kuchyni, denně měřit a prohledat moč, pouštět krev dle minucí a to nejen své-

ho pána, ale celé jeho rodiny. Poměrně lépe na tom byli ti lékaři, kteří v čas potřeby tj. nemoci, byli náhle voláni k lůžku nemocného, aby poskytli lékařskou pomoc. Tak např. doktor Scato ze Schattentálu byl roku 1606 povolán z Prahy do Jindřichova Hradce k vrchnosti a tu dostal za léčbu 220 kop grošů. A ještě mu přidáno 73 kop na apatyku. Rok na to, za léčení paní domu dostal týž lékař 150 kop gr. a opět něco na apatyku. Jan Hertold z Todtenfeldu dostával z hradištského kláštera roku 1696 dle smlouvy s ním učiněné ročně 100 zl., 8 měřic žita, 24 měřic pšenice, 4 měřice luštěnin, 10 věder piva, máslo a jedno pěkně vykrmené prase. Někdy však dostal v naturálních lékař minimální honorář. Slavnému arciatru Borboniovi z Borbenheimu stačilo v roce 1598 jen pár vajec za léčení. Jindy zase přimluvil se velmož za doktora v nějaké závažné věci. Tak již zmíněný Borbonius za to, že pomohl Pavlu Michnovi od „francouzské nemoci hanbivé", byl přimluvou u knížete zachráněn od trestu pobělohorského. Na jiné lékaře pamatovali však také vděční pacienti v závěti odkazem slušné částky.

Avšak i tak docházelo často ke sporům mezi vrchností a lékařem. Tak např. hejtman kolínský Boleslav Voděradský na Sukdole roku 1602 měl smlouvu s doktorem Hortiem Gualteriem Romanem, že dostane za uzdravení 200 kop, avšak když se tak stalo, nic mu nedal. Spor měl též Absolon Sobek z Kornic, že nedal víc vídeňskému doktoru Tiburcíu Gramaterovi za zhojení jeho strýce Zdeňka z Kornic. Šlo to až na komorní soud, který rozhodl, že původně sjednaných 500 zl. honoráře musí zaplatit. Jan Kordule ze Sloupna v Kutné Hoře sjednal s bradýřem Benešem za zhojení ruky 5 kop, ale neplatil, žalováno, ale mezitím bradýř zemřel.

Není divu „ že si lékaři pak pomáhali jak mohli. Často to byla apatyka, domácí lékárna, kterou si přivydělávali, ať již to byla věhlasná jména Adama Zalužanského ze Zalužan, Lehnera z Kouby, Tadeáše Hájka z Hájku, Koppa z Raumentálu či jiných méně známých. Vyráběli různé léky k počištění, posilnění, dryáky i pilule, včetně kosmetických přípravků. Není divu, vždyť Kopp byl samý dluh, nouze a soudy. V době rozkvětu alchymie a astrologie vyžadováno od lékařů, aby byli též pěstiteli těchto hermetických věd. Vrchnost vycházela z názoru, že každý člověk má v sobě znamení planety a to dává moc určitým bylinám. A u alchymie - to přece byla věčná touha představovaná kamenem mudrců - dlouhý život. Lékařů-archymistů, zvláště v době rudolfinské, byla dlouhá řada. U Viléma z Rožmberka byl např. oblíben Bavor Rodovský

z Hustiřan, alchymista a astrolog, zároveň však také výborný znalec gastronomie. A tak se u dvora a na hradech střídali Aeskulapovi žáci pomalu jako pěvci milostných písní: Češi, Němci, Vlaši, Francouzi, Španělé a další národnosti. Patrně vinou všech těchto kurativních profesí by mohlo platit čtyřverší Enricia Corda z přelomu 15. a 16. století, jež ve volném českém překladě z latiny, zní asi takto: V třech podobách se lékař zračí, / andělem je, když k chorému kvačí, / bohem, když dovedl zdraví vrátit, / ďáblem však, má-li se honorář platit.

Nepravděpodobně zní jistě zpráva Vincence Pröckla,[4]) že již roku 1161 vyšel ze starobylého rodu Hyzrlů z Chodů slavný lékař. Jeho křestní jméno se nejmenuje. Jak k tomu autor došel, těžko říci. Víme jen tolik, že první zpráva o Hyzrlech je až z roku 1434, kdy se objevuje Mikuláš z Chodova na Chebsku.[5])

A nyní se pokusíme zaznamenat několik lékařů v službách českých velmožů v průběhu staletí, pokud byli prostými erbovníky, anebo již příslušníky nobility.

Lékaři byli ve službách vrchnosti ve službách stálých, ale ještě spíše občasných. Takovým byl např. v lucemburské době Petr z Aspeltu, diplomat a vyhlášený lékař, jemuž toto tehdy polotajemné umění získalo mnoho mocných příznivců, kterým zároveň sloužil svou diplomatickou obratností."[6]) Podobně proslulým byl lékař Matyáš Borbonius z Borbenheimu, Jan Jesenský z Jesené, Jan Černý - Niger, Jan Kopp z Raumentálu a další. Matyáš Borbonius z Borbenheimu, rodem z Kolínce, byl nejen vychovatelem, ale také lékařem v rodině pana Jana z Vartenberka na Napajedlích, provázel ho do Švýcar, kde v Basileji byl přítomen pitvě lidského těla zločince, jemuž střeva odměřil na 18 basilejských loktů. Léčil též Polyxenu z Lobkovic, choť kancléře Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic z těžké melancholie a nemoci jater. Mezi jeho klienty patřil také kníže Karel z Lichtenštejna a biskup Karel III. z Lichtenštejna-Castelkornu. Jeho pomoc vyhledala také Hendel, žena Jakuba Baševiho z Treuenberku, jež onemocněla „na rozlitou žluč". Byl to případ vzácný, neboť židé měli své lékaře a naopak spíše měšťané vyhledávali je. U Lichtenštejna šlo o dnu, a když nepomohly léky, jako byl prášek z jelenich parohů, ba ani roztok síry a destilované vody se zemědýmem a popelem ze spálené zmije, uchýlil se Borbonius k tezi, že bolest možno jen zmírnit, ale nevyléčit a doporučoval střídmost v pití a jídle méně kořeněném a soleném. Také koupele s březovým listím nebo v Karlových Varech či Teplicích doporučoval. U Lichtenštejna je též zaznamenán jako lékař erbovník Maximilián Ardensbach z Ardensbachu a ještě další, avšak zdá se, že umírněná léčba Bor-

boniova byla nejúčinnější. Borbonius však měl ještě jednu trvalou klientelu a to v rodině Jana Trčky z Lípy, kde pomáhal k zmírnění nemoci manželky Trčkovy Marie Majdaleny a dcery Alžběty, manželky Viléma Kinského v Teplicích, pomohl i synu Adamu Erdmanu Trčkovi při vysokých horečkách. Znak Borboniův byl tento: Poloviční štít, jehož pravá polovice je rozdělena napříč černým pruhem, horní pole nad tím je černé, dolní žluté a v každém dvojnásobná lilie, v levé polovině tré stříbrných růží jedna nad druhou postavených. Kolčí helm s točenicí, přikrývadla červená a stříbrná a zlatá a černá, v klenotu dvě křídla orličí proti sobě postavená, pravé zlaté s 2 liliemi, levé červené třemi stříbrnými růžemi ozdobené.[7]) Nobilitován byl roku 1596.

O Janu Jesenském z Jesené je obecně známo, že léčil osoby panského stavu, což tehdy patřilo k dobrým mravům i módě. Totéž platí o Janu Koppovi z Raumentálu, autoru Regimentu zdraví, u něhož je poznamenána výrazná terapie u knížete Karla z Münsterberku ve Frankensteinu a také u paní Elišky z Běšin v Praze a naposled u švédského krále Gustava Vasy I. ve Stockholmu. Jeho znak: Červený štít, na něm černý kapoun se zlatýma nohama stoje na stříbrném měsíci, pod nímž je zlatá hvězda. Kolčí helm s korunou a přikrývadly černo červenými, jež jsou posety zlatými hvězdami, nad tím dvě černá křídla orlí, na každém křídle červený pruh napříč a na každém pruhu tři zlaté hvězdičky a mezi těmi křídly jedna velká hvězda.[8])

Rožmberkové měli celou řadu osobních lékařů. Významní byli ti, co asistovali při soumraku slavného rodu za Viléma a Petra Voka. Vyniká tu Mayáš Timin z Otenfeldu a Severin Scato ze Schattentálu. Prvně jmenovaný byl před stavovským povstáním od roku 1612 moravským zemským lékařem v Olomouci, po povstání ztratil polovinu svého jmění, bydlil ve vyhnanství v Trenčíně. Roku 1601 byl přijat k erbu a přídomku Lavína z Ottenfeldu a jeho znak se popisuje takto: Štít napříč rozdělený, ve vrchní polovici dvě pole, v pravém červeném je pokosem černý pruh a v něm 3 zlaté hvězdy. V levém, modrém poli je stříbrná lilie. Spodní polovice štítu je svislými čarami rozdělena na tři pole, modré, červené a černé. Klenotem jsou křídla, jedno zlaté a červené, druhé zlaté a modré, mezi nimi modrá (stříbrná) lilie.[9]) U lože nemocné ženy Petra Voka, mladičké Kateřiny z Ludanic asistovali lékaři Ondřej Schollius z Elsaufu, Buttoni a Anastasius Hock z Zweibrücku. Severin Scato ze Schattentálu objevuje se též jako lékař v rodě Slavatů, zvláště u pana Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka.

Matyáš Timin z Ottenfeldu byl však jeden čas i osobním

lékařem Karla st. ze Žerotína, jejž léčil v Přerově roku 1634. V tomto rodu se však nejvíce osvědčil vlašský lékař Marcus Eugenius Bonacina z Alanů, jenž roku 1620 obdržel moravský inkolát. Byl kol roku 1570 narozen v Miláně, účastnil se stavovského povstání a zemřel roku 1621. V roce 1600 držel ve Slavkově svobodný dům. Z jeho potomstva se jmenuje několik osob: František, Veikart, Hieronymus, Matouš, Antonín, Martin a Karel. Rodový znak se popisuje takto: Štít napříč půlený, ve spodní polovici zelené pole a tímto se vinoucí řeka, z které pije vodu stříbrná koza, v pozadí jsou stříbrné hory. Horní pole je na délku rozdělené na dvě polovice, v pravé zlaté polovici je černý dvojhlavý orel, v levé černé polovici pokosem tři stříbrné pásy. Klenot má dvě černá roztažená orlí křídla a mezi nimi půl stříbrné rostoucí kozy. Později je přidán ještě druhý klenot, půl rostoucího černého orla.[10]) Lékařova účast byla zvláště patrna u lože Ladislava Velena a Jana ze Žerotína. Bonacina ve Slavkově léčil též Oldřicha z Kounic.

U Žerotínů se však objevuje ještě jeden lékař, proslulý alchymista a teosof, rodem ze Švýcar, slavný Paracelsus, celým jménem Philippus Aureolus Theophrastus Bombastus von Hohenheim. Byl světoběžníkem, objevuje se v Basileji, v Německu, Rakousku, v Korutanech, na Moravě, v Uhrách. Dnes se pokládá za zakladatele iatrochemie, objevitele nejen některých chemických arkan, ale i rostlinných léků. Méně šťastným byl jako lékař. Ve Strážnici léčil manželku Jana ze Žerotína, roz. z Pernštejna na bolesti v podbřišku. Jenže ta po požití Paraceslových tinktur zemřela na epilepsii. Léčil též Pertolda z Lipé na onemocnění oční, leč ten na jedno oko zcela oslepl. Do Moravského Krumlova byl povolán roku 1537 k mladému Janovi III. z Lipé, aby ho vyléčil z komplexu nemocí, jež jiní marně léčili. Lékařil tu dvě léta, ale bezúspěšně, naopak nemoc se horšila tak, až Jan z Lipé roku 1541 zemřel. Jenže to už byl Paracelsus dávno v Uhrách. Byla to rozporná osobnost, po níž zbylo úsloví „bombastický", ale také vizionářské sny o novém, obrozeném člověku. Jeho znak je tento: Ve zlatém štítu modrý pokosný pruh s třemi stříbrnými koulemi. Mnozí spíše poznávají, podle podobného příkladu rodu Medici, tři pilule. Později byl tento štít jako srdeční a na hlavním bylo zřít v stříbrném poli 8 tlapatých křížků. V klenotu na přilbě modrozlatá špičatá čapka pokrytá modrým pokosným pruhem s třemi stříbrnými koulemi a ukončená stříbrnou kulí s plamenem. Přikrývadla modrozlatá.[17])

Větvící se rod Valdštejnů měl také několik lékařů, o nichž je patrný záznam v pramenech. Nejvíce jich měl generalisimus

Albrecht z Valdštejna, leč jeho zdravotní rádci musili být zpravidla i hvězdopravci. Z nich je např. znám Joanes de Rupescissa, cizozemec. Valdštejnovu nemoc však by asi nezamezil žádný lékař ani konstelace hvězd, neboť podle posledních antropologických hledání byl tu již vysoký stupeň tabes dorsalis a těžko říci jak dlouho by byl přežil smrtelný útok na svou osobu v Chebu. U větve Brtnických z Valdštejna vyniká francouzský lékař a hugenotský emigrant Vilém Aragosius z Toulouse, kdysi lékař francouzských králů a u Jana z Valdštejna a na Hrádku známý Matouš Philomates Dačický, po nobilitaci roku 1575 zvaný Walkenberger z Walkenberka. Působil také u Jana Skalského z Dubu a u Hertvíka Žejdlice ze Schönfeldu, jemuž sepsal alegorický výklad jeho erbovní piktury.

Vynikající pověst dobrého lékaře své doby měl archiatr a dvorní lékař vídeňský Jan Crato z Kraftheimu, kdysi též lékař Karla z Lichtenštejnu, ale i Habsburků. Léčil české, moravské i slezské velmože. Původem byl z Vratislavi. Jeho znak popisuje Pilnáček takto:[12]) Štít červený, v 1. a 4. poli černém vztyčený zlatý lev, ve 2. modrém poli paže držící čelist, v 3. poli stříbrném, modrý pokosný pruh s 3 hvězdami. Klenot dvě stříbrná rozložená orlí křídla, každé s modrým prohnutým pruhem s 3 hvězdami, mezi křídly rameno s čelistí, přikrývadlo vpravo zlaté a černé, vlevo modré a bílé. Odlišný znak uvádí Sedláček.[13]) Crato měl asi velmi těžkou léčbu u pana Jana Šembery z Boskovic a na Černé Hoře, neboť týž, poslední muž svého rodu, vedl prý život, „nevelmi chvalitebný" a zemřel roku 1597. Jeho bohatství vtělené do věna dcery zajistilo zeti Karlu z Lichtenštejnu majetkový vzestup toho rodu na Moravě. O lékaři a příteli Ladislava z Boskovic Janu ze Zdobnice víme jen to, že to byl vynikající lékař, bližší data neznáme.

Osobním lékařem sličné Filipiny Welserové, manželky Ferdinanda Tyrolského, byl českolipský rodák a synovec Matouše Colina z Chotěřiny Jiří Hansch z Limuz (Král píše Hanuš z Limuz), nobilitovaný roku 1556. Provázel Filipinu roku 1571 do Karlových Varů, kde sepsal pojednání o tamních pramenech. Jeho znak se popisuje takto: Modrý štít, na němž stojí od spodu stříbrná labuť na zeleném trávníku majíc nohy a nos červené, v ústech zlatý prsten s rubínem. Kolčí helm s labutí jako ve štítu, přikrývadla červeně stříbrná a modro stříbrná.[14])

Jiným osobním lékařem, Dona Julia d'Austria, nemanželského syna Rudolfa II., byl cizinec Thomas Mingonius. Byl protomedikem moravským, koupil panství Bohunice s Kyjovicemi na Znojemsku, to vše jako konfiskát po direktoru Vilému

z Roupova. U Dona Julia neměl léčení lehké. Týž odmítal lékaře, trpěl šílenstvím a po krátké úzdravě roku 1609 po abscessu na krku, pro který nemohl dýchat, zemřel. Český Krumlov si odychl.

U biskupa Viléma Prusinského z Víckova působil další znamenitý lékař a básník Vavřinec Špan ze Španova, jehož nobilitace začíná rokem 1558. Týž měl znak: Štít polovičný pošikem, nahoře červený, dole stříbrný, přes celý štít jednorožec ve skoku, stříbrný v červeném a červený v stříbrném. Kolčí přilba s točenicí, přikrývadla stříbrná a červená. V klenotu dva bůvolí rohy, uprostřed tj. napříč barvami rozdělené a to pravý stříbrný, červený, levý červený, stříbrný a mezi nimi půl stříbrného jednorožce. Barvy jsou někdy odchylné.[15]) U jiného vysokého církevního hodnostáře kardinála Arnošta Albrechta z Harrachu byl v roce 1655 chirurgem Johan Burgemeister z Weissensteinu, patrně syn Michaela, valdštejnského sekretáře, nobilitovaného roku 1624. Léčil i sestru kardinálovu Isabelu Kateřinu. Také o proslaveném fysiku a profesoru lékařské fakulty v Praze Janu Marku Marci z Kronlandu se dochovalo několik zpráv o jeho praktickém působení mezi vrchností. Zajímavá příhoda se vypráví o něm z roku 1648 za obléhání Prahy Švédy. Ti měli mezi sebou jen felčary, nikoli doktory. Když se roznemohla manželka švédského generála Wittenberga ubytovaná na Zbraslavi, vyžádali si Švédové na obléhaných, aby Marka pustili k nemocné paní. Švédská ekvipáž dovezla Marka přes Malou Stranu na Zbraslav a tu poskytl vyžádané rady při léčbě. Na zpáteční cestě vyšehradská posádka začala střílet na jeho povoz v domnění, že tu sedí sám švédský generál, zasažen byl jeden z koní, Marek vyvázl s pouhým leknutím a dostal se pěšky do obležené Prahy.[16]) Po válce roku 1654 byl nobilitován s tímto znakem: Polcený štít, v pravé stříbrné polovici zlatá koruna, v modré levé stříbrná orlice se zlatým sluncem na prsou. V hlavě štítu pne se duha o pěti barevných obloucích. Turnajská přilba s orličími křídly, jež jsou dělena střídavě stříbrně a modře. Přikrývky jsou modro stříbrné.[17])

Službu lékařskou, zároveň s vychovatelskou, v mladších letech, vykonával v rodinách šlechtických Johannes Franciscus Löw z Erisfeldu, později vynikající odborník ve forensní medicině, mnohonásobný děkan a rektor pražské univerzity.[18]) Bylo to u synů Zdeňka Eusebia Vratislava na Lochovicích, u barona Václava Žákovce, u synů hraběnky ze Zinzendorfu, u Jana Adolfa ze Schwarzenberku aj. Nobilitován byl roku 1699, brzo poté nabyl rytířství a dostalo se mu i titulu císařského falckrabí. Jeho erb nesl půlený štít, v dolní stříbrné polovině měl

zlatého lva nesoucího v pravé tlapě zlatou pilulí, v hořejší polovici štípené červeným kůlem ve dví byli dva orli přilehlí k střednímu polcení.[19])

Na závěr zmiňujeme se ještě o Vincenci šl. Jirušovi, primáři Damenstiftu na Hradčanech, který působil u nejvyššího purkrabí hr. Karla Chotka. Jeho znak je pozoruhodný tím, že má ve štítu dobře vyjádřen původ a povolání, což dříve bývalo jen velmi řídké. Pocházel z rodu lesnicko-lékařského a jeho rozpolcený štít má v pravém zlatém poli na zeleném pahorku smrk, v levém červeném Aeskulapův symbol hadí hole. Klenot nese vyrůstajícího jelena s parohy.[20])

Toto je jen několik osob, které jsme shledali v lékařském povolání u českých velmožů. Bylo by jich zajisté daleko více, např. těch o jejichž existenci víme, ale nemáme přesně určeno kde, u koho a kdy působili. Jejich funkce tzv. panských lékařů trvala až do zániku feudálních majetků.

LITERATURA:

1) Tělesní lékaři českých králů, LGHS 1976, 4. ř. 3. seš. s. 70.
2) Z. Winter, Šat, strava a lékař v XV. a XVI. věku. 1913, s. 261.
3) Z. Winter, Pražské obrázky, 1913, str. 146.
4) Eger u. Egerland. 1877.
5) R. v. Procházka, Genealogisches Handbuch erloschener böhm. Herrenstandsfamilien. 1973, s. 113.
6) Z. Fiala, Přemyslovské Čechy. 1975, s. 211.
7) A. Sedláček, Her. II., s. 374.
8) ibid. s. 480.
9) ibid. s. 502, Meraviglia tb. 136.
10) J. Pilnáček, Staromor. rody, s. 254.
11) Deutscher Wappenkalender 1935.
12) J. Pilnáček, Rody star. Slezska I. s. 139.
13) A. Sedláček, Her. II, s. 488.
14) ibid. s. 534.
15) A. Sedláček, Her. II, s. 633.
16) J. Vinař, Zachránci lidstva. 1942, s. 117.
17) Herald. roč. na rok 1974, s. 42, ZZ v LGHS č. 11, s. 233.
18) Matricula facultatis medicae univ. Prag. (připr. K. Kučera—M. Truc
18) Matricula facultatis medicae univ. Prag. (připr. K. Kučera—M. Truc) 1968.
19) Heraldika 1977, č. 2 ob.
20) ZZ v LGHS, květen 1978, s. 112.

K HISTORII KRÁLOVÉHRADECKÉHO MĚSTSKÉHO ZNAKU

Petr Zimmermann

Znak města Hradce Králové upoutává již po řadu let pozornost nejen příznivců městské heraldiky, ale i těch, kteří by

rádi znali odpověď, kdy vlastně vznikl a která z obou užívaných verzí o jeho vzniku je skutečně pravdivá. O této problematice bylo již popsáno mnoho stránek a dokonce se vedly na toto téma i vědecké diskuse. Odborná polemika sice přispěla k tomu, že se shromáždily všechny existující údaje, jak písemné tak hmotné (pečetě, pečetidla, kachle, kamenné desky atd.), žel k žádoucímu, tolik očekávanému, jednoznačnému výsledku se nedospělo.

Dnes, když se podařilo celou záhadu rozluštit, zůstaneme překvapeni už jenom tím, že původcem této legendy, neboť víc jí nepřináleží, která byla vydávána za pravdu, je Bohuslav Balbín, velmi významná a v historiografii uznávaná autorita. Leží však celá zodpovědnost a vina na tomto muži? Podívejme se za jakých okolností legenda vznikla a kde má svůj počátek. V roce 1677 vydal Bohuslav Balbín své vrcholně kritické a významné dílo: „Epitome rerum bohemicarum", které mělo být přípravou k napsání velkých syntetických českých dějin. Tam se v kapitole V. na straně 517 zmiňuje o návštěvě Jiřího z Poděbrad v Hradci Králové. Příslušná věta zní takto: „Jiří do Kladska, pak do Náchoda, posléze do Hradce Králové, města sobě zvláště oddaného a věrného přibyl, s největší slávou přijat a triumfálním obloukem poctěn jest." Uvnitř této věty v poznámce, která je umístěna do závorky je připsáno: „jemuž i první písmeno G svého jména ve štít udělil". Tato stručná poznámka potom dala podnět ke vzniku jedné z obou verzí o hradeckém znaku. Od tohoto okamžiku, téměř každý, kdo psal o hradeckém městském znaku, tvrdil, že písmeno G neznamená nic jiného než počáteční písmeno jména krále Jiřího (Georgius). Podle potřeby dalších autorů se na škodu věci údaj pozvolna rozrůstal. Vždyť nedlouho po Balbínovi další autor Fr. Beckovský napsal, že Hradci Králové se dostalo od krále Jiřího písmeno G v roce 1458 za slavné uvítání. Překvapí nás, jak jen to mohl tak pozitivně tento autor vědět, že to bylo právě tohoto roku. Vždyť ve skutečnosti teprve až následující rok vydal Jiří z Poděbrad městu Hradci Králové velice důležitou listinu, ve které mu udělil řadu výsad. Na samotný znak ve svém darování jaksi zapomněl. Již sama tato skutečnost byla a je povážlivou slabinou při tvrzení, že písmeno G v městském znaku je od krále Jiřího, na druhé straně však není ještě sama o sobě schopna vyvrátit přežívající tvrzení.

V našem případě máme před sebou, vzhledem k tomu, že již víme, jak to skutečně bylo, téměř čítankový příklad o vzniku legendy, která se léty stala pravdou. Proti tomu jak lehce vznikla, bylo velmi nesnadné a téměř již zdánlivě nemožné ji

odhalit. Jako legenda má sice právo na život, ten jí také nikdo neupírá, nesmí se však zaměňovat se skutečností. Dnes nemůžeme ani soudit do jaké míry se Balbín provinil, zda to bylo úmyslně či neúmyslně. Víme o něm přece, že se vždy opíral o prameny, ze kterých čerpal. Tak je tomu i v tomto případě, neboť i zde se odvolává na dnes již nezvěstnou městskou knihu, ve které zápis o Jiříkovi viděl. Jenže zápis této knihy se patrně vztahoval především na Jiříkovu návštěvu v Hradci Králové, a proto také Balbín vložil tuto jinak závažnou skutečnost do pouhé poznámky v závorce. Seznámíme-li se blíže s jeho dílem, zjistíme, že poznámky v závorkách mu sloužily především k jeho vlastním komentářům. Tak je tomu i s touto poznámkou, která vlastně není nic jiného než ústní pověst, se kterou se Balbín za svého života setkal a které zřejmě i věřil. Balbín, jak víme, se narodil v Hradci Králové, kde prožil část svého mládí. V tomto období, předpokládám, se asi setkal i s vyprávěním o Jiříkovi a také i s tím, že písmeno G, jež město užívalo ve svém znaku, není nic jiného než počáteční písmeno jména tohoto velkého panovníka. Jsa znalý této legendy nechtěl tuto skutečnost ve svém díle opomenout, historickými prameny ji však neměl podloženu, proto ji připsal jako svůj osobní komentář k textu o návštěvě krále Jiřího v Hradci Králové. Jistě předpokládal, že v připravovaných objemných českých dějinách se o věci více rozepíše. Žel, chystaná práce pro mnohé těžkosti nebyla již napsána.

Přestože velká většina autorů, kteří psali o hradeckém městském znaku, věřila slepě Balbínovi a Beckovskému, našlo se několik odborníků, kteří zapochybovali, či se rezolutně postavili proti. Byl to především Bienenberg, autor prvních tištěných dějin města Hradce Králové. Podal sice stručně Balbínovu zprávu o městském znaku, ale nezapomněl uvést svůj názor, že písmeno G je nejspíše počáteční písmeno města Hradce (Gradec). Známe k této věci osobní názory A. Sedláčka i R. Urbánka. Nejzásadnější stanovisko k celému problému zaujal znalec městské heraldiky V. Vojtíšek, který rezolutně odmítl verzi Balbínovu a jeho pokračovatelů. Vojtíškův názor vycházel z městských pečetí, které mnohdy přinášejí nejstarší vyobrazení městských znaků. Protože nejstarší městská pečeť hradecká je z r. 1362, tedy z doby téměř sto let před Jiříkovou vládou, byla právě v tomto případě podstatná naděje, jak se dostat ze začarovaného kruhu. Ve skutečnosti se však o mnoho dále nepostoupilo. Na kulaté nejstarší městské pečeti je možno spatřit trojhranný štít se vztyčeným dvojocasým lvem, kolem něho jsou písmena Grätz (Hradec). Písmeno G je potom nad

štítem a ostatní čtyři písmena po jeho straně. A Sedláček poukázal sice na to, že písmeno G nad štítem postupem doby „utkvělo v paměti", ale na jakýkoli skutečný závěr tento předpoklad nestačil. Z českého lva, kterého spatřujeme ve štítě učinil kdosi i první znak města Hradce Králové. Tato třetí varianta se však ke prospěchu věci neujala. Samozřejmě, lev v naší městské pečeti není nic jiného než vrchnostenský znak, kterého řada královských měst ve svém znaku užívala. Používala jej z celé řady důvody, jedním z nich byla i potřeba odlišit se nějakým způsobem od měst poddanských. K tomuto znaku českých králů, později znaku českého království se ještě vrátíme, protože sehrál důležitou roli v konečné podobě našeho městského znaku.

V boji obou variant sehrály důležitou úlohu některé vyobrazení městského znaku na historických památkách. Hledalo se totiž takové vyobrazení, které by bylo z doby před vládou Jiřího z Poděbrad. To se podařilo objevit v kostele sv. Ducha, který byl postaven v roce 1307, jenže později se přišlo na to, že G vyobrazené ve svorníku kruchty není z doby, kdy byla naše katedrála vystavěna, ale až z r. 1463. Tedy, že vzniklo až 4 roky po návštěvě Jiříkově v Hradci Králové a rázem bylo po všech nadějích. Tehdy se již s jistou samozřejmostí předpokládalo, že všechny možnosti jsou vyčerpány. Nezbylo nic jiného než připustit k životu obě teorie, i když se vědělo, že jen jedna je pravdivá a druhá legenda.

Paradoxem na celé věci zůstane, že vysvětlení byl nabízku každý z nás, kdo navštívil v Kutné Hoře Vlašský dvůr a prohlížel si jeho heraldickou výzdobu. Tam jsou totiž také znaky několika královských měst. Je tam též znak města Hradce Králové, který leží mezi šmitnou se znakem Kladska (korunovaný český lev ve skoku) a šmitnou se znakem Jihlavy (ježek). Ve štítě leží písmeno G a vyplňuje celé pole. Nejlépe vynikne až při bočním osvětlení. Protože toto vyobrazení vzniklo nejpozději v roce 1400, kdy se předpokládá, že byla stavba Vlašského dvora dokončena, znamená to, že město Hradec Králové užívalo písmena G ještě dávno před vládou Jiřího z Poděbrad. Na tomto faktu může stát, jak víme, jen jedna z obou verzí. Heraldická figura G v městském znaku je tedy počáteční písmeno jména našeho města Hradce.

Heraldickou výzdobou Vlašského dvora se zabýval ve své odborné práci Rostislav Nový. Naše současná historiografie přijala jeho práci velice kladně, neboť pomohl osvětlit počátky městských znaků královských měst pro dobu předhusitskou.

Zvědavý zájemce o městskou heraldiku však není ještě

ZNAKY

1

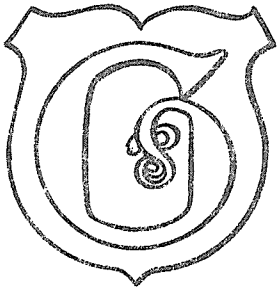

2

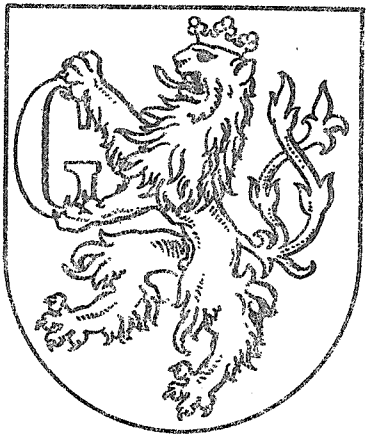

3

uspokojen, neboť současná podoba našeho městského znaku se oproti původnímu podstatně liší. Odborník, který spatří jeho dnešní podobu musí se trochu pousmát, neboť kombinace lva s písmenem G je proti heraldickým pravidlům. 17. století, kdy dnešní podoba našeho znaku vznikla, je v heraldice chápáno jako období úpadku heradliky. Z předchozího textu již víme, že naše město užívalo dvou znaků. Jedním byl lev vpravo obrácený, to byl znak českých králů, tedy znak vrchnosti města. Druhým, o kterém jsme si již vyprávěli, byl vlastní znak města. Vyobrazení obou znaků známe z celé řady dochovaných historických památek. Lev jakožto znak nadřazený měl být vždy vpravo a znak města vlevo. Později snad nastala potřeba vyobrazit pro nedostatek místa na jednom štítě oba znaky. Protože dotyčný realizátor nevěděl, že lev je znak královský a že není nutné jej zobrazovat, spojil v jeden znak lva i písmeno G. Avšak tak jednoduché to zase neměl. Český lev vpravo obrácený a písmeno G vlevo obrácené spojit nešly. Stojí totiž čelem proti sobě, nebo když se přehodí zase zády k sobě. Takové vyobrazení sice známe, ale pro nevkusnost se neujalo. Jeden znak bylo proto potřeba otočit, u písmena G to nešlo, ztratilo by svůj smysl. Lev otočit šel, ale ztratil rázem funkci českého lva. To ovšem dotyčná osoba nevěděla nebo vědět nechtěla. Znak, kde je lev vlevo obrácený a drží ve svých tlapách písmeno G je v podstatě znak nový, neodpovídající heraldickým pravidlům.

Závěrem je ještě možno dodat, že je řada měst, která poznajíce genesi svého znaku se k jeho původnímu vyobrazení vrátila. Tak se nedávno stalo i v blízkých Smiřicích, což musí být připsáno ke chvále tohoto města. V našem případě je možno tedy klást otázku, neměl by se tedy Hradec Králové vrátit ke svému pěknému původnímu znaku?

LITERATURA:

L. Domečka, Znak města Hradce Králové, Hradec Králové 1935.
R. Nový, Počátky znaků českých měst, SAP 1976, str. 376
A. Sedláček, Úplný místopisný slovník království Českého II, část historická, Praha 1908, str. 263.
V. Vojtíšek, O pečetích a erbech měst pražských a jiných českých, Zprávy pam. sboru hl. m. Prahy 8, 1928, str. 95.
C. J. Blenenberg, Geschichte oder Stadt Königgrätz I., Praha 1780, str. 343.
F. J. Beckovský, Poselkyně starých příběhů českých I., Praha 1700, str. 359.
F. Švenda, Železný obraz města Hradce Králové n. L., Hradec Králové 1800, str. 126—128.
J. Solař, Dějepis Hradce Králové a biskupství hradeckého, Praha 1879, str. 42.
R. Urbánek, České dějiny III., Praha 1930, str. 399.
J. Čarek, K otázkám současné městské heraldiky, AČ 192, str. 188.

VARHANÁŘI HANISCHOVÉ

Rudolf Zrůbek

(Příspěvek k hudební topografii severovýchodních Čech)

Podle ne zcela ověřených pramenů měl rod Hanischů (z původního jména Hanuš) pocházet z Moutnice u Brna.[1]) Neúplnost v dokládání pramenů, řada nepřesností v Quoikově díle o českých varhanářích, ale především nově objevené údaje o činnost tohoto rodu, nás přiměly k vlastnímu bádání a zhodnocení jeho významu. Podařilo se, za přispění badatele R. Mannla z Kelheimu (NSR), zjistit předky rodu Hanischů v Orlických horách, kde právě příslušníci této rodové větve postavili řadu „královských nástrojů" dobré kvality.

První v genealogické řadě se objevuje Christoph HANSCH (nar. asi 1598, zemřel 15. 2. 1669 v čp. 12 na Malé Straně - Halbseiten v Orlických horách.[2]) Žil zde s manželkou Annou? (nar. asi 1599, zemřela 2. 8. 1678 ve Vrchní Orlici, dnes okr. Rychnov nad Kněžnou). Pracovali pravděpodobně v zemědělství a v lese. Jejich syn Jiří (Georg) narozený r. 1646, byl od roku 1686 mlynářem ve zdejší obci, kde i zemřel 17. 9. 1701 v čp. 10. Třikrát uzavřel manželství. Poprvé (29. 7. 1668) s Dorotou Hermannovou), podruhé (8. 11. 1682) s Evou Kargerovou a potřetí (29. 7. 1697) s Rosinou Rossmannovou. Syn z prvního manželství Christoph Hansch (nar. 1675) si zakoupil roku 1701 od Krištofa Lauterbacha stavení čp. 13 na Malé Straně u Neratova v Orlických horách, kde jeho potomci hospodařili až do konce druhé světové války. Také on byl dvakrát ženat. První (1703) se Zuzanou Lauterbachovou, podruhé (1731) s Rosinou Taslerovou. Z prvního manželství se narodil syn Antonín, u něhož se prvně objevuje chybný matriční zápis příjmení Hanisch (nar. kolem r. 1708). Od roku 1739 bydlel v čp. 9 na Malé Straně. Manželství uzavřel v roce 1736 s Annou Marií Patrovou (1713 - 1784) a bylo požehnáno synem Antonínem (nar. 1746). Ten se přestěhoval do nedaleké obce Vrchní Orlice (1769) do stavení čp. 64/65. Jméno jeho manželky neznáme, ale víme, že mu dala kolem roku 1780 syna, pokřtěného opět na Antonína. K němu se ještě vrátíme.

V roce 1784 v soupisu obyvatel Rokytnice v Orlických horách se setkáváme se dvěma jmény Franz Hanisch, z nichž jeden byl truhlář. Nejspíše jeho syn nebo blízký příbuzný se v 19. století připomíná v Jakubovicích (Jockelsdorf) u Lanš-

krouna. První známou prací rokytnického Franze Hanische, nejspíše také truhláře, opravujícího hudební nástroje, jsou varhany z roku 1749 v kostele sv. Jiří v Horních Heřmanicích u Lanškrouna,[3]) nástroj o 2 manuálech, pedálu a 16 rejstříkách. V roce 1777 měl postavit podobné varhany v kostele sv. Václava v Lanškrouně, opět se 2 manuály, pedálem a 20 hrajícími rejstříky.[4])

František Hanisch z Jakubovic, pokud je nám znám, pracoval nejen v nejbližším okolí a postavil menší varhany r. 1876 v Mistrovicích, r. 1882 v Jamném, okr. Ústí nad Orlicí a asi v 90. letech minulého století v Jakubovicích. Jeho vrstevníkem byl asi Augustin Hanisch z Rokytnice v Orlických horách (někde se vyskytuje i jméno Hanschel, ale nepochybně jde o deformaci jména Hanisch), jenž dodal 1858 nové varhany do farnosti Svatý Jiří u Vysokého Mýta[5]) o jednom manuálu, pedálu a 8 rejstříkách.

Z celého rodu nejvýznamnějším opravářem a stavitelem varhan byl Amadeus (Amand) Hanisch (nar. 1813 ve Vrchní Orlici) z Rychnova nad Kněžnou čp. 411, kde jako truhlářský mistr získal občanství a založil rodinu. Jeho otec Antonín Hanisch (nar. okolo r. 1780) měl selskou usedlost ve Vrchní Orlici čp. 65 a matka Marie Terezie, rozená Luchsová (nar. 21. 9. 1780), pocházela z Lichtenwalde č. 4 v Kladsku. V Rychnově nad Kněžnou se Amadeus oženil dne 19. 2. 1843 (Matrika oddaných farního úřadu římskokatolického v Rychnově n. Kněžnou IX - 87, nyní St. obl. archiv Zámrsk u Chocně) s Annou (?), která byla o osm let mladší. Dosud nejstarší nalezený zápis o Hanischově činnosti z roku 1846 mluví o opravě starých varhan o 9 rejstřících z roku 1715 v Sedloňově v Orlických horách,[6]) za kterou obdržel 100 zl. konv. měny. V roce 1850 opravil dva nástroje v Opočně a následující rok pracoval v Bezděkově u Náchoda, dále 1857 v klášterním kostele v Polici nad Metují. V roce 1869 dokončil nový nástroj o 1 manuálu, pedálu a 8 rejstříkách v kostele Všech svatých ve Vřešťové v Podkrkonoší.[7]) Farnost v Nekoři u Žamberka mu zadala stavbu nových varhan v roce 1864 a také v Přepychách u Opočna šlo v roce 1870 o náhradu za starý už velmi sešlý nástroj.[8]) Rozsahem největší dílo odevzdal Hanisch v Machově u Police nad Metují v kostele sv. Václava[9]) a téměř stejně velký nástroj v roce 1872 v obci Fořt u Nového Bydžova.[10]) Potom znovu opravoval 1882 varhany v Nekoři s přidáním jednoho rejstříku. Naposledy se jméno Hanisch objevuje v roce 1900 při stavbě varhan v kostele sv. Petra a Pavla v Dobrém u Dobrušky.[11])

Rod Hanischů se v podhůří Orlických hor v průběhu několika generací velmi rozrostl. Ve Vamberku, Rychnově nad Kněžnou a dalších místech potkáváme Hányše i Hajnyše, ve Zdobnici, Deštné i jiných horských obcích Hanische. Také původní znění jména Hanuš se zde dodnes objevuje.

LITERATURA:

1) Bohumír Petr v rukopise Ittinerarium organale Bohemo-topographicum, Praha 1967—71 str. 382 (rukopis v archívu Českého hudebního fondu v Praze) uvádí s odvoláním na dílo Rudolfa Quoiky: Der Orgelbau in Böhmen und Mähren, Mainz 1966, str. 174 tento rodopisný údaj o předcích rodu Hanischů bez udání pramenů, event. odkazů na matriky. Zmiňuje se o prvním známém varhanáři Eduardu Hanischovi.

2) Halbseiten, česky Malá Strana, místní obec patřící farností k Neratovu, okr. Rychnov nad Kněžnou, nyní součástí sloučené obce Bartošovic, okres týž.

3) Petr Bohumír, Ittinerarium IV, str. 606.
Quoika Rudolf, Der Orgelbau in B. u. M., 1966, str. 104.

4) Petr Bohumír, Ittinerarium III, 1971, str. 466 a IV, 1971, str. 884.

5) Katastr varhan v Čechách 1424, Vysoké Mýto.
Petr Bohumír, Ittinerarium VII, 1971 rkp. s. 1033.
Petr Bohumír, Organarii, rkp. Praha 1964—65, str. 386.

6) Farní úřad římskokatolický Sedloňov, okr. Rychnov nad Kněžnou, Liber memorabilium ab anno 1837.

7) Dispozice nástroje:

Manuál:	Flauta maior	8″	Pedál:	Subbass	16″
	Flauta minor	4″		Octavbass	8″
	Salicional	8″			
	Principial	8″			
	Superoctav	2″			
	Mixtura	1″ 3X			

Katastr varhan v Čechách 1425, Hořice v Podkrkonoší.
Petr Bohumír. Ittinerarium VIII, 1971, rkp. str. 1191.

8) Okresní archív Rychnov nad Kněžnou, AF Přepychy u Opočna, kniha 237, inv. č. 1464/3. Zápis mluví o odvozu starých a stavbě nových varhan.

9) Nástroj o 2 manuálech, pedálu, 11 rejstříkách a spojce manuál—pedál.
Katastr varhan v Čechách 1425, Broumov.
Petr Bohumír, Organarii, rkp. Praha, str. 387.

10) Nástroj o 2 manuálech, pedálu a 7+4+3 rejstříkách. Kastr varhan v Čechách 1427, Vrchlabí.
Petr Bohumír, Ittinerarium II, 1971, rkp., str. 201.

11) Jednomanuálový nástroj s dispozicí:

Manuál:	Principal	8″	Pedál:	Subbass	16″
	Principal	8″		Octavbass	8″
	Octava	4″			
	Roh	4″			
	Salicional	8″	Spojky:	Manuál—pedál	
	Progressio	3X			

Katastr varhan v Čechách 1426 Nové Město nad Metují.
Petr Bohumír: Ittinerarium II, 1971, rkp. str. 160.

HRANIČNÍ KÁMEN
se znakem J. L. Raduita de Souches ve Vranovské Vsi u Znojma

Miloslav Trmač

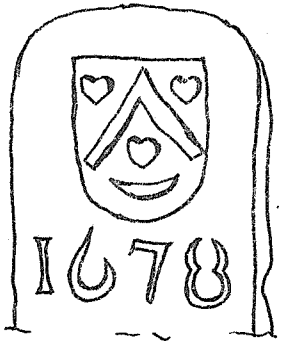

Ve Vranovské Vsi[1]) na Znojemsku zachránili občané při úpravě místního rybníčka vzácnou památku. Z bahna vysvobodili starý hraniční kámen a postavili jej do ohradní zídky rybníčka hned u hlavní dálkové silnice E 84.

Kámen je o průřezu 32 X 19 cm, z místní šedé žuly a nad zídkou stojí do výše přes 80 cm. Je velmi hrubě opracována, na horní části přední stěny má znak a letopočet 1678, je tedy přes 300 let starý!

Znak tvoří krokev, tři srdce a půlměsíc.[2]) Jde tedy o rodový znak nižšího francouzského šlechtice Jana Ludvíka Raduita de Souches, narozeného 16. srpna 1608 ve francouzském La Rochelle na atlantickém pobřeží, který je znám úspěšnou obranou Brna proti Švédům v roce 1645. Postupně byl povýšen až na hraběte, vlastnil na Znojemsku velkostatky Jevišovice, Hostim, Boskovštejn a Plaveč a zemřel 12. srpna 1683; pochován je v Brně u sv. Jakuba, kde má i krásný náhrobek. Jeho polepšený znak můžeme spatřit na zámku a na sýpce v Jevišovicích a na kostele v Hlubokých Mašůvkách. Jeho rod vymřel po meči i po přeslici již v 18. století, potomci a dědicové pravnučky, provdané Ugartové, vymřeli po meči v 19. století a po přeslici před druhou světovou válkou. Poslední dědicové, kteří měli mezi předky ještě slavného maršála, italská knížata Dentice di Frasco e San Vito, vlastnili na Znojemsku Kravsko.[3])

LITERATURA:

1) Obec Vranovská Ves vznikla v polovině 18. století podél nově vybudované císařské silnice vedoucí ze Znojma přes Jihlavu ku Praze na pozemcích tří panství Fryšavy, Vranova a Jevišovic. Pouze část nově vzniklé vsi Hostěrádky je starého původu, několikrát po zpustnutí obnovená.

2) Znak je vyobrazen na str. 35, 4. řady GH listů z roku 1976.

3) Miloš Trmač Jean Louis Raduit de Souches, úspěšný obhájce Brna proti Švédům, jeho původ, potomci a dědicové na Moravě. GH listy 1976, 4. řada, 2. sešit, str. 33—41.

informace členům, zprávy, anotace

LITERATURA

Viktor Palivec: HERALDICKÁ SYMBOLIKA, Praha, GHSP 1978, 129 stran + obr.

Autor rozdělil tuto heraldickou publikaci do pěti kapitol. V části úvodní (str. 6 - 21) vysvětluje, proč různé národy užívaly rozličných symbolů v malbě i v plastice a připomíná, že již v antice byly rodové symboly dárců umístěny např. v římských chrámech nebo jiných veřejných budovách. Rodové symboly užívaly např. mnohé římské rody na pečetních prstenech a jiných osobních předmětech. Rovněž božstva nebo posvátná zvířata mnoha starověkých národů byla personifikována různými skutečnými nebo vybájenými tvory (např. býkem, lvem, orlem, hadem aj.). Největší význam symboliky byl podle dr. Palivce dosažen především ve středověku; uvádí dobu používání heraldické symboliky ve štítech tehdejší středověké rytířské společnosti, ale též u některých arabských a orientálních národů. Velmi zajímavá je zmínka o normandském vpádu do Anglie r. 1066, zobrazeném na tzv. bayeuxském gobelínu, kde jsou výjevy událostí s postavami bojovníků, kteří mají normanské štíty s heraldicko-symbolickými znameními, ačkoli teprve za 33 roků na to (v r. 1099) dobývají křižáci Jeruzaléma. Z toho vyplývá, že počátky evropské prvoheraldiky a její symboliky jsou patrné již před křižáckými taženími do Svaté země. Tato tažení, jak uvádí většina heraldiků, nesmírně oplodnila heraldiku středověkých rytířských organizací nejen známými, ale mnoha novými orientálními prvky, které daly podnět k užívání dalších znamení.

Dále autor pojednává o vzniku heroldů a heroldských úřadů při dvorech panovníků a palatinů; zároveň se zmiňuje o světské heraldice rodové i církevní a symbolice městských znaků. Současně připomíná, že mnohá znamení symbolizují určitá zaměstnání obyvatelstva města nebo jméno města je vyjádřeno symbolickým znamením uvedeným v městském znaku (tzv. mluvící znaky). To platí též o znacích staré původní šlechty.

Tato úvodní kapitola je velmi názorně napsaná, neboť vysvětluje čtenáři, proč v erbech měst, privilegovaných korporací,

šlechty nebo duchovenstva jsou různé symboly a znamení. Dále jsou v této kapitole uváděny názory jednotlivých badatelů-heraldiků, především českých, jaké měli nebo mají výhrady proti heraldické symbolice a současně uvádí řadu dokladů o jejím významu a platnosti. V další nevelké kapitole uvádí autor recenzované práce citáty mnoha významných kronikářů a spisovatelů o symbolech. Tyto dvě kapitoly jsou vhodně doplněny odkazy na heraldickou, vexilologickou a jinou odbornou literaturu (str. 23). V třetí, nejrozsáhlejší kapitole (shrnující str. 25 až 90) jsou uvedeny pojmy heraldické symboliky, abecedně seřazené a doplněné jejich názorným vysvětlením, ukončené odkazem na odbornou heraldickou literaturu, s mnoha obrázky heraldických symbolů vložených do štítů, včetně celé řady orientálních symbolů a znamení, kamenických značek, znamení a run (tab. A až Z). Závěr práce tvoří rejstřík (str. 125 - 127) se synonymními hesly a příbuznými výrazy s odkazy na přiložený obrázek. Na závěr lze říci, že ve starých dobách to býval herold, jenž kreslil a vykládal znaky, rozsuzoval spory o znakových znameních a vůbec vyvíjel v oboru erbovnictví širokou činnost. Dnes již není heroldů (mimo Spojené království V. Británie aj.), ale může tu být heraldický odborník - metodik, jenž přejímá úlohu dřívějších heroldů. Původní šlechta, jíž říkáme „prašlechta", vybírající si znaky podle vlastní volby a výběru, projevovala mnohem větší důslednost, důkladnost, vtip a rozvahu, nežli pozdější heraldické kanceláře, které na pokyn panovníka udělily znaková znamení šlechtě novodobé, tzv. diplomní či listovní. Zdá se nám, že při volbě a vybírání heraldických figur pro svůj znak řídila se přibližně symbolikou tak, jak ji vykládá autor této publikace.

Nejde totiž jen o pouhý popis znaku včetně všech pravidel a náležitostí, ale také o to, co znakové znamení představuje, co se za nimi skrývá, proč právě ta a ne jiná byla do štítu dána. Nelze přece připustit, že byla vždy a jen vymyšlená a libovolná. Již totožnost obrazu a jména u mluvícího znaku svědčí o uváženosti, ale i o audiovizuální korelaci. Jindy to mohl být vzor cti, hrdinství, síly, služby panovníkovi, vzpomínka na událost, tradovaná rodová pověst o významném předku atd., které se staly signem ve štítu a zhusta i v klenotu.

Palivcova publikace zaplňuje jedno z důležitých odvětví heraldiky, které bylo doposud málo pěstováno a také málo známo v české, ale i světové odborné literatuře. Nepochybujeme, že bude našimi heraldiky tato nová práce vřele uvítána. Lze jen litovat, že nebyla vydána knihtiskem.

K. Vyšín

Josef Křivka: NOVÉ OSADY VZNIKLÉ NA ÚZEMÍ ČECH VLETECH 1654 - 1854. Praha, Ústav československých a světových dějin ČSAV 1978. 396 stran.

Druhý svazek historickogeografických prací přináší postrádaný přehled novějšího osídlení Čech v období posledních dvou století feudalismu. Podle slov autora bylo cílem samostatně pojatého seznamu na prvém místě soustředění rozsud roztříštěných zpráv a údajů pod jedním heslem a v druhé řadě pak vytvořit pevnou a spolehlivou základnu k usnadnění dalšího studia, zejména ekonomických a sociálních dějin. Soupis je řazen abecedně, kdy na prvém řádku je uvedeno jméno osady, okres a kraj. Číselně jsou odlišeny další údaje. 1. Název bývalého soudního okresu, 2. název panství, 3. název kraje podle Palackého popisu Čech. Pak následují údaje z Tereziánského katastru. Müllerovy mapy, rok vydání, sv. str. Schallerovy topografie, tytéž údaje doplněné počtem domů ze Sommerovy topografie, strana, počet domů a obyvatel z Palackého popisu. Poslední část hesla přináší údaje o časovém vzniku a původu, popřípadě o prvním výskytu jména obce. Soupis je doplněn seznamem zkratek a použitých pramenů a literatury.

Za nedostatek je třeba považovat tu skutečnost, že v abecedním řazení nejsou odkazovány všechny německé názvy. Zařazeny jsou pouze ty, kterých se užívalo ještě v roce 1935. Starší, které byly během doby nahrazeny českými (na německých zcela nezávislými), jsou uvedeny jen v příslušném textu českých hesel. Přes tento nedostatek může publikaci použít vedle historika osídlení, vlastivědný pracovník či regionální historik. Jako kompendium shrnující roztříštěné údaje, může být prospěšná i genealogům. PRP.

Jaroslav Pánek: SMOLNÁ KNIHA MĚSTEČKA DIVIŠOVA Z LET 1617 - 1759. Praha, Ústav československých a světových dějin, ČSAV 1977, 292 stran.

Záslužná a dobře propracovaná edice dosud prakticky neznámého pramene v úvodu ocenění smolných knih jako celku a přehled jejich dosavadních vydání. Ve druhé části editor stručně rekapituluje historický vývoj Divišova jako správního a soudního centra panství, upozorňuje na krajové i místní specifika v oblasti hrdelního soudnictví a podává obsahový rozbor vydávaného pramene. Třetí část úvodní partie je věnována popisu divišovské smolné knihy, edičním zásadám a celkové metodě zpřístupnění. Protože edice je pořízena především za účelem historického výzkumu, přihlíží podle možností také k potřebám diplomatického studia a filologických disciplín,

zejména onomastiky, obsahuje vedle vlastního přepisu podrobné textově kritické poznámky. Transkripce textu byla provedena podle současných edičních pravidel. Proti originálu jsou všechny zápisy řazeny důsledně chronologicky. V závěru je text doplněn stručnými regesty zápisů a zápisy v knize chybějícími, ale doloženými v ortelních materiálech apelačního soudu. Edice je opatřena rejstříky (osobním, místních jmen, věcným a terminologickým), ruským a německým resumé.

Vydání může posloužit nejen širšímu poznání všedního života nižších a nejnižších vrstev tehdejší společnosi, regionálním badatelům nebo filologům, ale pro řadu osobních jmen není rozhodně zanedbatelné ani z hlediska rodopisného. Objevují se zde především pochopitelně jména delikventů, ale také jména poškozených. Většinou jde o složky venkovského obyvatelstva měnící často místo pobytu a v tom případě je jakákoli zpráva genealogicky ještě cennější. Smolná kniha je také zrcadlem životní reality a sociálního postavení venkovského člověka, kterému odpovídá i profil jednotlivých provinění.

PRP

SBORNÍK POŠTOVNÍHO MUZEA V PRAZE. Praha 1978.

O pražském Poštovním muzeu je známo, že ve svém archivu má množství genealogických zpráv o rodinách poštmistrů. Ti, kdož mezi svými předky zjistili dědičný poštmistrovský úřad, mohou se zde shledat s rodokmenem téměř hotovým. Ve Sborníku téhož muzea 1978 nás zaujaly hlavně zmínky o známé české poštmistrovské rodině Otto z Ottenfeldu, jejíž český rytířský stav pro Jana Jiřího se datuje od 1. 10. 1657. Jeho znak popisuje Sedláček jako štít zdéli polovičný, přiohnutým klínem na 3 nebo 4 pole rozdělený, pravé a levé pole žluté a bílé a v každém lev vzhůru postavený té druhé barvy, klín pak vpravo bílý, vlevo červený, přes něj obrněná ruka s ramenem ohnutým v lokti držící meč. Otevřená přilba s korunou, z níž vyniká půl černé orlice s korunkou na hlavě.

K. V.

Jaroslav Lugs: STŘELCI A ČAROSTŘELCI. Naše vojsko (edice Mars, sv. 16), 2. vyd. Praha 1977, stran 324.

Autor si všímá hlavně sportovní, závodní a artistické střelby ručních palných zbraní, ať z terčových pušek a pistolí používaných na střelnicích a při soubojích, či dokonce při artistických představení. Jako bývalý pracovník Vojenského historického muzea v Praze na Hradčanech nemohl se vyhnout popisu a vyobrazení i nejstarších (tj. předovek) a terčů, citací artikulí střeleckých spolků a jejich slavností i s popisem odměn. Pro

genealoga - který se potká při bádání s myslivostí a vojenstvím - je zajímavá historická stať: Střelecká kouzla a pověry, v níž jsou probírány takovéto pomůcky střeleckých úspěchů (používaných bez studu i nejvyšší střeleckou hierarchií) podle jejich vzniku a druhu až opět k jejich zániku v moderní době.

V. Genttner

ZPRÁVY KLUBU PŘÁTEL PARDUBICKA

jsou regionální měsíčník, který vychází v roce 1979 již čtrnáctý rok. Z obsahu ročníku 1978 a počátečních čísel 1979 v něm upoutá pozornost genealogů především řada článků z genealogie pardubických Pernštejnů - Michálek K.: Příbuzenství pardubických Pernštejnů s uherskou šlechtou - č. 10/78; Kotyk J.: Rodina Jana z Pernštejna zv. Bohatý a jeho vztahy ke Slovensku - č. 11/78; Kotyk J.: Z pernštejnské rodinné korespondence mezi Jaroslavem z Pernštejna (1528 - 1560), posledním pernštejnským majitelem Pardubic a jeho bratrem Vojtěchem ml. z Pernštejna a na Plumlově (1532 - 1561) - č. 2/79; i tři Kotykovy monografie o dalších příslušnících šlechty: Jan Gerštorf z Gerštorfu - č. 4/78; Ehrenfried z Berbisdorfu - č. 5/78; Pernštejnský regent - č. 9/78. Neméně přitažlivé jsou vzpomínkové články, věnované význačným rodákům Pardubicka - např. Pavlíček M.: Bratranci Veverkové (vynálezci ruchadla) - č. 2/1979; dále v témž čísle článek F. Rosůlka, věnovaný tvůrci moderní ornitologické muzejní sbírky MUDr. Hromádkovi, nebo dva články o staviteli Janu Krupařovi aj.

Pramennou základnu genealogů obohacuje podnětný článek F. Bičíka: Ze starých matrik Pardubicka - č. 10/78. Genealogickému studiu vlastního rodu je věnován článek P. Michálka: Z rodinné historie Michálků - č. 11/78; tematiky genealogické se dotýká i článek F. Vyšína: O jedné svatbě před 400 lety - č. 9/78. Heraldické problematice je věnován především příspěvek K. Lišky: Obecní znak Starých Ždánic - č. 2/78 a dotýkají se jí též články o šlechtických náhrobcích: Beneš O.: Náhrobek Vojtěcha z Pernštejna v Pardubicích - č. 2/78 a Zrůbek R.: Náhrobek Arnošta z Pardubic - č. 7, 8/79.

J. Honcová

ZPRÁVY SPOLEČNOSTI

GHS PRAHA

Zápis z valné hromady Genealogické a heraldické společnosti v Praze konané dne 17. března 1979 za účasti 139 členů.

Valnou hromadu zahájil ve 14,15 hod. a dále ji řídil Ing. J. Vraný, který uvítal přítomné a poukázal na skutečnost, že letošní valná hromada není jenom výroční, hodnotící práci za rok 1978, nýbrž současně se koná v době, kdy GHSP slaví 10. výročí svého trvání.

1. Valná hromada vyslovila souhlas s návrhem, aby volební komisi tvořili: pí Slavíková, pánové Dědeček a Havelka.
2. Zápis z předchozí valné hromady byl schválen většinou 125 hlasů, proti byl 1 hlas, hlasování se zdrželo 7 přítomných. Připomínku k zápisu z loňské valné hromady měl Ing. A. Ryjáček, odpovídal mu Ing. Vraný.
3. Zprávu o desetileté činnosti GHSP i za poslední funkční období přednesl I. místopředseda R. Melichar, neboť předseda Společnosti Dr. J. Honc abdikoval. Ve svém projevu R. Melichar podal přehled činnosti Společnosti, seznámil přítomné s problémy, jimiž se Společnost v počátcích své činnosti musela zabývat, ale poukázal i na dosažené úspěchy, které stručně dokumentuje výstavka uspořádaná u příležitosti 10. výročí GHSP. R. Melichar dále podal zprávu za poslední funkční období a seznámil přítomné zejména s problematikou posledního čtvrtletí, kdy se Společnost musela vypořádat s některými neočekávanými situacemi (přeložení místa výstavky, abdikace předsedy apod.).
4. Ing. Vraný přednesl návrh správního výboru na zvýšení členského příspěvku ze stávajících 36 Kčs na 40 Kčs. Důvodem zvýšení jsou především stoupající náklady na tisk. Návrh schválilo ze 139 přítomných celkem 137 členů, dva hlasy byly proti.
5. Za dlouholetou činnost ve Společnosti a za aktivní pomoc při řešení organizačních a pracovních problémů byla na návrh správního výboru předána čestná uznání těmto členům GHSP:
   Františku Šilarovi, pobočka v Ústí n. Orlicí,
   Františku Hyksovi, pobočka v Ústí n. Orlicí,

Jindřichu Chládkovi, pobočka v Ústí n. Orlicí,
Václavu Machovi, pobočka v Ohnišově,
Antonínu Bošemu, pobočka v Ohnišově,
Václavu Svárovskému, pobočka v Mladé Boleslavi,
Janu Petříkovi z Třeboně,
Jiřímu Světlíkovi z Plzně,
Marii Šebkové z Prahy,
Marii Hendrychové z Prahy,
Jiřímu Štemberkovi z Prahy.

6. Ing. Genttner referoval o desetiletém trvání Listů GHSP, které v počátcích Společnosti byly vydávány s maximálními obtížemi. V současnosti je snaha vydávat Listy v takovém časovém intervalu, který by mohl zajistit všem členům co nejrychlejší a nejpružnější informovanost. Závěrem informoval o finančních nákladech na Listy, jak o nákladu na 1 stranu tisku, tak rámcově o nákladu na vydání jednoho čísla.

7. Ing. Jareš přednesl zprávu za heraldickou sekci GHSP. Seznámil přítomné jak s tím, co bylo již na půdě sekce vykonáno, tak s plány, které chce sekce realizovat v příštím období, i o pracovním zapojení nových členů společnosti.

8. V tomto bodu jednání přednesli zástupci jednotlivých poboček GHSP informaci o činnosti a plánech pobočky v Mladé Moleslavi, v Brně, v Ústí n. Orlicí, v Ohnišově, v Táboře, v Ostravě a v Olomouci. (Tyto zprávy jsou otištěny na dalších stránkách.)

9. Předseda revizní komise p. Procházka zhodnotil systém a správnost hospodaření společnosti, při čemž se zaměřil zejména na výdaje za pořádané zájezdy, za dohody o prováděných prací a za pořádání kursu. Závěrem doporučil valné hromadě vyslovit absolutorium správnímu výboru za činnost v r. 1978. Valná hromada udělila výboru absolutorium 135 hlasy při dvou abstencích.

10. Diskuse:

Dr. Pokorný upozornil na skutečnost, že jeden z úkolů, který si do pracovního plánu zařadila heraldická sekce GHSP - zpracování erbů z hradu Laufu - by bylo vhodno nahradit jiným, neboť plánované téma bylo již dostatečně zpracováno.

Návrh př. Ryanta, aby valná hromada odeslala pozdrav Dr. Honcovi, byl přijat většinou 129 hlasů při 8 abstencích.

11. Ing. Jareš přednesl návrh plánu činnosti GHSP obsahující 16 bodů. R. Melichar stručně objasnil 12. bod plánu - vydání glosáře pro rodopisce a heraldiky.
Valná hromada vyslovila s návrhem plánu práce souhlas.
12. Valná hromada schválila návrh kandidátky nového správního výboru pro funkční období r. 1979. Z kandidátky byla vyškrtnuta jména R. Pacha a J. Vaněčka, kteří náhle v posledním týdnu před konáním valné hromady zesnuli. Namísto J. Vaněčka valná hromada zvolila Václava Hataje. Valná hromada uctila památku obou výše zesnulých členů minutou ticha.
13. Závěrem se ujal slova nově zvolený předseda správního výboru GHSP Pavel Liška, který krátce poděkoval jménem nového správního výboru i jménem svým za projevenou důvěru a vyslovil přesvědčení, že nově zvolený správní výbor bude řídit Společnost ke spokojenosti všech členů.

Valná hromada byla ukončena v 17 hod.

V Praze dne 17. března 1979.

Zapsal Ing. Petr Nickman.

Plán práce správního výboru na rok 1979.

1. Postupně zapracovávat nové členy správního výboru, stabilizovat náplň jednotlivých funkcí a prohloubit řídící činnost.
2. Připravit do tisku praktickou příručku pro rodopisce a kronikáře.
3. Uspořádat studijní kurs pro heraldiky a pro rodopisce.
4. Pokračovat v sociálně-genealogických studiích vynikajících osobností.
5. Zřídit pracovní skupinu pro dějiny cen poddanských nemovitostí.
6. Pokračovat v dokumentární sbírce znaků, která by sloužila:
   a) potřebám našich členů i naší společnosti
   b) jako základna k vydání sbírky tématických znaků.
7. Dokončit výpis jmenného rejstříku berních rul vydaných tiskem a připravit ho k vydání.
8. Pokračovat každý měsíc vždy první a třetí čtvrtek v heraldických schůzkách a druhé a čtvrté pondělí ve schůzkách genealogických.

9. Založit alespoň jednu další pobočku GHSP v České socialistické republice.
10. Uskutečnit další tématické zájezdy po ČSR, ovšem jen v případě, bude-li dostatek zájemců.
11. Sledovat odborné publikace pro doplňování naší knihovny.
12. Vydat Glosář pro rodopisce a kronikáře.
13. Pokračovat v práci na organizačním a jednacím řádu naší Společnosti.
14. Na sklonku roku 1979 uspořádat poradu vedoucích funkcionářů GHSP s vedoucími funkcionáři poboček.
15. Pokračovat ve vydávání GH listů.
16. Udržovat a trvale doplňovat členské kartotéky, aby se vyloučily závady při expedici GH listů a publikací a zpřesnila evidence zaplacených příspěvků.

OČETNÍ ROZVAHA ZA KALENDÁŘNÍ ROK 1978:

	Pokladna Kčs	Spořitelna Kčs	Celkem Kčs
Zůstatek k 1. 1. 1978	768,90	13.240,64	14.009,54
Příjmy: leden - prosinec 1978	6.550,20	75.533,64	82.083,84
	7.319,10	88.774,28	96.093,38
Vydání: leden - prosinec 1978	7.319,10	84.671,80	91,990,90
Stav k 31. 12. 1978	-,-	4.102,48	4.102,48

PŘEHLED PŘÍJMŮ A VYDÁNÍ ZA ROK 1978:

	Kčs	Příjmy Kčs	Vydání Kčs
Zápisné nových členů (159)	795,-		
Členské příspěvky	43.587,84	44.382,84	
Příprava a tisk časopisu	36.677,-		
Poštovné časopisu	3.566,90		40.243,90
Dotisk časopisu		2.145,80	1.447,50
Tisk a prodej publikací		24.269,-	19.471,-
Zájezdy		6.667,20	9.790,-
Spolková místnost			5.037,-
Tiskový fond		229,-	
Pobočky: příspěvky pobočkám	1.980,-		
náhr. cest. pobočkám	438,-		2.418,-
Nákup knih a publikací			320,20
Kursy genealog. a heraldické		3.002,-	490,60
Papír na skladě			5.000,-
Obálky a tisk			2.923,-
Různé příjmy		484,80	
Ústřední režie: poštovné	1.640,20		
dopravné	536,10		
různá vydání	1.770,20		3.946,50
Průběžné položky		903,20	903,20
		82.083,84	91.990,90
Výsledný schodek za rok 1978 kryt z hotovosti min. roku		9.907,06	-,-
		91.990,90	91,990,90

Revizoři účtů: Procházka Ladislav
Glaserová Marie
Vaněček Jiří

Pokladník: Šíri František

V Praze dne 29. ledna 1979.

POBOČKA MLADÁ BOLESLAV

Zpráva o činnosti pobočky GHSP v Mladé Boleslavi za rok 1978

Činnost pobočky GHSP v Mladé Boleslavi, která se od března r. 1978 vyvíjela v rámci aktivity zájmových kroužků Domu kutlury ROH AZNP pod názvem vlastivědný kroužek, byla hodnocena na valné hromadě pobočky, konané dne 12. března 1979. Toto neobvyklé spojení, uskutečněné před rokem se osvědčilo a přineslo užitek oběma stranám. Pobočka GHSP konečně nalezla instituci, která jí poskytla záštitu i své místnosti a Dům kultury ROH získal možnost rozšíření rozsahu svého působení na veřejnost o složku vlastivědnou, zaměřenou k hlubšímu poznání historie našeho města i okresu.

Kromě letního období byla na každý měsíc připravena přednáška, která posluchačům přibližovala některý úsek historie našeho města a okresu. Beseda o genealogii a heraldice probíhala přímo i v odborném učilišti AZNP a setkala se se značným zájmem učňovské mládeže. Proto se počítá s pokračováním přednáškové činnosti i v novém funkčním období. Pro nejbližší měsíce jsou termínovány přednášky Ing. Sekáče k historii myslivosti a rybářství na Mladoboleslavsku (19. března) a dr. Miroslava Ivanova k historii literatury faktu (12. dubna).

Snahu přiblížit a popularizovat mnohotvárnou historii města a okresu rozvíjí pobočka i prostřednictvím tisku, jako např. v závodním týdenníku AZNP „Ventil" (v rubrice Až půjdete na vycházku do... vzpomeňte si, že...) v „Životě Budovcovy župy" (v pravidelné rubrice Víte, že...) a v „Mladoboleslavském kulturním zpravodaji" (zejména k historii výtvarných pamětihodností našeho města). Pro zájezdovou aktivitu ZV ROH AZNP připravil vlastivědný kroužek četné návrhy tras zájezdů po republice i do blízkých oblastí sousedních států se stručným popisem a historií míst uvedených v návrhu tras. Dr. M. Pecenka zpracoval purkrechtní knihu z let 1668 - 1755 obcí Dalovice a Podlázky a ucelený elaborát k dějinám těchto obcí. Ing. T. Honický zpracoval podrobně pomístná jména několika katastrálních obcí na Kněžmostsku pro okresní názvoslovnou komisi. I další členové pobočky pracují na specifických tématech, jež jsou zaměřena nejen na genealogii, nýbrž i na otázky širší platnosti.

Důležitou složkou práce pobočky - vlast. kroužku byla i poradenská služba z genealogie a heraldiky, která se konala

každé čtvrté pondělí v měsíci. Byla využívána především k výměně zkušeností mezi členy pobočky, ale přicházeli i nečlenové, kteří se zajímali hlavně o genealogii vlastního rodu. Bude jistě na místě využít zkušeností z prvního roku k promyšlenějšímu využívání poradenské služby pro širší veřejnost. Počítá se především s jejím zaměřením na pomocné vědy historické, takže účastníci těchto schůzek se postupně seznámí v rámci jakéhosi neoficielního, ale k praxi zaměřeného kursu s problematikou některých těchto věd, zejména genealogie. Pro výstavu k 10. výročí trvání GHSP poskytl akademický sochař V. Černý 15 heraldických listů, které ovšem představují jen nepatrnou část jeho tvorby s heraldickou tématikou.

Pro nejrůznější obtíže nebyl splněn plán tématických zájezdů a o pěší vycházky nebyl zájem (uskutečnila se jen jedna - vodní tvrze na Klenici).

Výborové schůze, na něž byli zváni i ostatní členové pobočky, se konaly pravidelně každé druhé pondělí v měsíci (kromě letních měsíců), a každý měsíc byla i poradenská služba. Ta, podobně jako 9 přednášek v minulém funkčním období, byla programována a zveřejňována v Kulturním měsíčníku DK ROH AZNP a na plakátech.

Nový výbor byl zvolen v tomto složení: Miloslav Fiala, Dr. Karel Herčík, Ing. Theodor Honický, Božena Horová, Josefa Kašparová, Jaroslav Kovář, Dr. Miloš Pecenka, Ing. Vojtěch Sekáč, Helena Stará, Václav Svárovský a Miroslav Volf.

Ml. Boleslav, 12. března 1979.

Za výbor pobočky GHSP: Ing. Vojtěch Sekáč, předseda

Za jednatele: Jaroslav Kovář

Plán práce pobočky GHSP v Mladé Boleslavi na rok 1979

Definitivní plán činnosti na příští funkční období bude vypracován na nejbližší výborové schůzi pobočky. Z jednání valné hromady vyplynuly pro tento plán následující závěry:

a) Pokračovat i letos ve vlastivědném cyklu přednášek tak, aby na každý měsíc byla připravena jedna přednáška (kromě letního období). Pro nejbližší dobu to bude přednáška Ing. Sekáče o historii myslivosti a rybářství na Mladoboleslavsku (19. března) a dr. Ivanova o historii literatury faktu.

b) Prohloubit styk s členstvím v tom smyslu, že bude členstvo o všech akcích pobočky - vlastivědného kroužku - informováno. O výletech a členských schůzích zvláštním tisko-

pisem, o přednáškách a náplni poradenské služby Kulturním měsíčníkem DK ROH AZNP.

c) Výlety organizovat nejvýše celodenní a to osobními auty podle předem zpracovaného plánu. Návrh výletu předloží J. Kovář nejbližší výborové schůzi.

d) Náplň instruktáží v rámci poradenské služby se bude týkat těchto otázek: jak zpracovávat rodokmen, jaké jsou prameny rodopisného bádání, jaké jsou rodopisné soustavy, jak číst staré dokumenty apod. Tyto instruktáže se zajistí na příští výborové schůzi.

e) Pokračovat v publikační činnosti, popularizující práci pobočky - vlastivědného kroužku prostřednictvím místního tisku. V tomto směru sledovat též tzv. kulatá výročí významných osob historie našeho města a okresu.

f) Uspořádat aspoň 4 členské schůze, spojené s besedou k některé vlastivědné otázce.

g) Pokračovat v individuální badatelské činnosti.

POBOČKA BRNO

Výroční zpráva o činnosti místní pobočky v Brně v roce 1978

Přehlížíme-li činnost naší pobočky v Brně, musíme úvodem konstatovat, že práce v hodnoceném období byla mimořádně ztížena jak ve výboru, tak i v členské základně, což bylo způsobeno vážnou a dlouhou chorobou jak předsedy, tak chorobou a posléze úmrtím jednatelky a také pracovním přetížením některých jiných členů výboru. V důsledku toho došlo proti původnímu plánu i k některým přesunům různých akcí a některé jiné se nerealizovaly, což se týká především přednášek.

Přednášky byly realizovány v tomto pořadí: K. Benda, O rodině Bendů (21. 2. 1978); dr. J. Skutil, CSc., Heraldické a genealogické prvky v pověsti o králi Ječmínkovi (21. 3. 1978); dr. M. Vyvíjalová, Státoprávní chápání národa a státu v 18. a v 19. stol. na Slovensku (18. 4. 1978); J. Linhart, Genealogie ruských generálů účastnících se bitvy u Slavkova (16. 5. 1978); poslední schůze v pololetí (20. 6. 1978) byla věnována volné diskusi a návrhům. Druhé pololetí 1978 bylo vyplněno těmito přednáškami: prof. Fr. Klein, Genealogické poznámky k původu Přemysla Otakara II. a Karla IV. (19. 9. 1978); dr. J. Plichta, Erbovní vývody Bukůvků z Bukůvky v Ivanovicích (17. 10. 1978); Vrat. Grolich, prom. fil., Přehled držitelů svobodného dvora ve Svéslavi (21. 11. 1978) a Fr. Špirk, Karel IV. a jeho doba (19. 12. 1978).

Výborové schůze se uskutečnily v r. 1978 celkem 4.

Úmrtí členky výboru, jednatelky Věry Šujanové (nar. 5. 3. 1926 Brno, zemř. 13. 12. 1978 Brno) bylo vzpomenuto smutečním projevem předsedy brněnské pobočky na kremaci dne 19. 12. 1978 a účastí několika členů výboru i z členské základny a téhož dne také při schůzi členské. Výbor pobočky věnoval její památce věnec se stuhami. Zesnulá se bohužel nedožila zveřejnění své genealogické práce o několika rodech z Habří ve Strážku v okrese Žďár nad Sázavou, jež vyšla v Genealogické a heraldické ročence (1978) několik dní po jejím odchodu.

Komplikace a svízele měl výbor GHSP rovněž s organizováním zájezdů a exkurzí. Zájezd do Budapešti ($2^1/_2$ dne) se konal ve dnech 21. - 23. 4. 1978 a vedli jej dr. J. Plichta a ing. M. Chlebek. Ostatní zájezdy byly tyto: Ždánice a okolí (27. 5. 1978), vedl jej B. Souček, Heraldická vycházka na brněnský Petrov (10. 6. 1978), instruktáž provedl V. Walter; vycházku Olomouci (24. 6. 1978) řídil prof. Fr. Klein a jednodenní zájezd na hrady Vranovské přehrady (30. 9. 1978) řídil dr. J. Plichta.

Na rozdíl od svízelů při přednáškách a při exkurzích byla brněnská pobočka GHSP úspěšná v publikační činnosti. Druhou korekturou již prošly monumentální Znaky městeček a měst Jihomoravského kraje, které vydává nakladatelství Blok pro Archiv města Brna. Na této práci se autorsky z členů pobočky podílejí dr. I. Štarha a dr. J. Skutil, CSc. Brněnská pobočka GHSP vydala Heraldickou a genealogickou ročenku o 86 str., kterou redakčně připravil dr. J. Skutil, CSc. ve spolupráci s prom. fil. Vrat. Grolichem a tajemníkem MěstNV v Rájci-Jestřebí Arnoštem Mokrým. Po výtvarné stránce publikaci připravil ing. M. Chlebek, který je rovněž autorem dvou heraldických kreseb ročenky i její obálky. V časopise Heraldika vyšla v 1. č. zpráva J. Skutila o vernisáži hradu Jenštejna, ve 2. č. pak studie Ječmínek a páni z Ludanic. V Brněnském večerníku publikoval dr. Jiří Adámek výklad znaku města Voroněže v SSSR a J. Skutil spolu s J. Plichtou zveřejnil besedu s redakcí nad uzavřeným seriálem Oživená heraldika. Dne 26. 11. 1978 zveřejnil Brněnský večerník stať Jiřího Cenka Heraldici nejen minulosti.

Kontakt se správním výborem GHS v Praze zprostředkoval osobním jednání předseda pobočky, který se zúčastnil i valné hromady GHS v Praze v březnu 1978, na níž přednesl zprávu za rok 1977 a nastínil plán práce na rok 1978.

Aktivní byl kontakt brněnské pobočky s oběma dalšími moravskými pobočkami: V červnu 1978 se setkali účastníci zá-

jezdu do Olomouce s olomouckými genealogy a heraldiky, v srpnu 1978 jednal v Ostravě předseda brněnské pobočky s předsedou ostravské pobočky M. Kejlou a na valném shromáždění ostravské pobočky dne 10. 1. 1979 přednesl dr. J. Skutil, CSc. přednášku Moravské zemskodeskovní rody. S předsedou olomoucké pobočky prof. MUDr. A. Heincem, DrSc. se setkal brněnský předseda v říjnu 1978, kdy projednali spolu zařazení nekrologu o prof. V. Vejvodském,, DrSc. ve sborníku Jižní Morava.

Plán činnosti pobočky GHSP v Brně v 1. pololetí 1979.

Pravidelné členské schůze se budou konat každé třetí úterý v měsíci vždy v 18,00 hod. v posluchárně č. 19 strojní fakulty Vys. učení techn. v Brně, tř. Obránců míru 65.

Program členských schůzí:

16. 1. 1979 - výroční členská schůze pobočky.
20. 2. 1979 - Dr. Skutil CSc.: Dynastická politika Přemyslovců a její vyvrcholení za Lucemburků.
20. 3. 1979 - Dr. Plichta: Atypický erbovní vývod v klášteře v Bechyni
17. 4. 1979 - Diapozitivy ze zájezdu GHSP v r. 1978; instruktáž k zájezdu do Krušnohoří.
15. 5. 1979 - Souček, B.: Maršálek Laudon a Morava.
19. 6. 1978 - Volná tribuna.

Exkurze a zájezdy:

2. Ve dnech 18. - 20. 5. 1979 - zájezd do KRUŠNOHOŘÍ (Duchcova, Hasištejn, Ploskovice aj.).
2. Podzim 1979: dvoudenní zájezd na hrady LAŠSKA (Hukvaldy, Štramberk).

Vycházky: 1. Žarošice - 2. polovina června - vede B. Souček.
2. Střílky (doprava individ. autobusem) - vede Dr. Plichta.

PhDr. J. Skutil, CSc.,
předseda GHSP m. p. v Brně

POBOČKA ÚSTÍ NAD ORLICÍ

Zpráva o činnosti pobočky GHSP v Ústí nad Orlicí za rok 1978.

Pravidelné členské schůzky pobočky se konaly v Ústí nad Orlicí, nejprve v budově ONV. Pro určité obtíže jsme později museli vyhledat místnost náhradní v budově „Malé scény" Jednotného závodního klubu v Ústí nad Orlicí.

Celkem bylo v Ústí 5 členských schůzek. Program schůzek je již ustálený: členské záležitosti, odborný referát, diskuse, připomínky a beseda členů. Referáty zajišťovali naši členové.

Zaměřili jsme se především na jubilea minulého roku a to na 130. výročí smrti Přemysla Otakara II., 600. výročí smrti Karla IV., 130. výročí revolučního roku 1848, 60. výročí vzniku Československé republiky a 40. výročí Mnichovského diktátu.

K těmto výročím si připravili referáty: Jan Křivohlávek: „Výročí české státnosti". Fr. Šilar a V. Fürst: „Revoluční rok 1848 na Lanškrounsku a Českotřebovsku". Fr. Hyksa, J. Novák a Fr. Šilar: „28. říjen 1918 na Vysokomýtsku, v Chocni a v Lanškrouně ve světle zápisů kronikářů a novinářských zpráv".

Z dalších referátů to byly „Soupis pomístných jmen a jeho význam pro vlastivědu okresu". Na toto téma hovořil Jan Šilar, na což navázali svými zkušenostmi ing. Jiraský, Dr. Kalivoda a př. Čammr. František Hyksa nás provedl historií Vysokého Mýta. V. Fürst nás seznámil s nejstarší písemnou památkou České Třebové, „smolnou knihou" ze 14. století, ze které přečetl ukázky. Jan Křivohlávek vysvětlil vymezení oblasti Lanškrouska v minulých dobách. Příspěvky Vl. Voláka O pranýřích a úřadu rychtářském přečetl Fr. Šilar. Po každém referátu následovala bohatá a plodná diskuse.

Jako roku předešlého, tak i v roce 1978 při jedná naší schůzi př. František Hyksa zasvěcoval přítomné členy do tajů starého písma. Podle usnesení loňské výroční schůze byly mimo těchto pěti členských schůzí v Ústí nad Orlicí ještě 3 členské besedy pracovní skupiny pro Lanškrounsko. Program byl zaměřen především na tuto oblast, odkud pro značnou vzdálenost nemohou zvláště starší členové jezdit do Ústí n. O. Tyto schůzky byly v malé zasedací místnosti památné lanškrounské radnice, kterou k tomu účelu MěNV v Lanškrouně ochotně zapůjčil.

Byly tam předneseny tyto referáty: Život na Lanškrounsku před 400 lety ve světle pernštejnského urbáře z roku 1568 (Fr. Šilar). Pohlednice zobrazují vlastivědu okresu - s ukázkou starých pohlednic z Lanškrounska (Otto Cejnar), Listopad 1918 v Lanškrouně (Fr. Šilar). Podzim 1938 v Čermné (Jan Šilar a Fr. Šilar). Lanškrounsko po třicetileté válce (článek Dr. Haase z Letopisů města a kraje Ústí nad Orlicí). Karusel jmen (článek Viktora Palivce ve Zpravodaji ostravské pobočky). 70 let školy v Dolní Čermné (Jan Šilar). Tyto místní besedy se osvědčují, neboť přinášejí mnohé podněty k práci našim členům a badatelům. Budou proto konány i v roce letošním.

Mimo schůzí členských byly konány 3 samostatné schůze výborové a porady výboru před členskými schůzemi nebo po nich. Jednáno na nich vždy o aktuálních věcech: příprava programu na členské schůze, plnění plánu činnosti, vydávání Zpravodaje, jednání s JZK, vztahy ke správnímu výboru GHSP v Praze, spolupráce poboček, o zájezdech, o výroční schůzi. Členové výboru se scházeli v plném počtu, což svědčí o jejich zájmu a ochotě k práci na společném úkolu.

V Dolní Dobrouči, na žádost tamního MNV uspořádali 10. 3. př. Beran a Křivohlávek zdařilou besedu. Přítomných 160 osob zasvěcovali do historie Dolní Dobrouče. Beseda trvala tři a půl hodiny. Byly při ní promítány zápisy starých dolnodobroučských knih. Na žádost posluchačů budou v Dolní Dobrouči konány další besedy stejného zaměření.

Usnesení výroční schůze o zájezdech splněno nebylo. Na zájezd po starých tvrzištích okresu se přihlásilo málo zájemců, takže byl odložen na rok letošní.

Pro členy a zájemce z okolí Čermné byl zorganizován v září zájezd do Krkonoš. Účastníci navštívili muzeum v Doudlebách, prohlédli si Vrchlabí, vystoupili na Zlaté návrší a došli k Labské boudě a někteří k pramenům Labe. Při zpáteční cestě shlédli Valteřice a Trutnov.

14. května byl uskutečněn sraz na zřícenině hradu Žampachu k připomenutí výročí smrti Karla IV. O zájezdu bylo referováno ve 3. čísle GH Listů (pozn. red.).

Namísto neuskutečněného zájezdu po starých tvrzištích okresu byla uspořádána prohlídka tvrziště Orlíku nad Brandýsem nad Orlicí 15. října 1978. 17 přítomných účastníků za vedení prof. dr. Musila prohlédlo prostory někdejšího předhradí i místo někdejší tvrze Vítka ze Švábenic.

20. května zajelo 6 členů do Olomouce, kde se uskutečnilo setkání poboček GHSP z Ostravy a Olomouce a zástupců poboček z Ústí nad Orlicí a Ohnišova. Na programu byla prohlídka zvonařské dílny v Brodku u Přerova, kde se účastníci seznámili s metodikou odlévání zvonů. Po příjezdu do Olomouce byla společná prohlídka dómu, jeho chrámového pokladu a historické části Olomouce. Po společném obědě navštívili Státní oblastní archiv, kde shlédli řadu vzácných rukopisů a dostalo se jim zasvěceného vysvětlení. Schůzka byla velmi užitečná a bylo by dobré ji brzy opakovat.

Celkem jsme v roce 1978 uspořádali 5 schůzí v Ústí nad Orlicí, 3 oblastní schůzky v Lanškrouně, 1 besedu v Dolní Dob-

rouči, 1 výroční schůzi, autobusový zájezd do Krkonoš, srazy na Žampachu a na Orlíku a účast na zájezdu v Olomouci. To je dohromady 14 podniků. S tím můžeme být spokojeni.

Vydáváním „Zpravodaje" naší pobočky udržujeme styk se všemi členy, i s těmi, kteří se nemohou zúčastňovat našich schůzí. Jím šíříme známost o úkolech a činnosti naší GHSP i u čtenářů mimo okruh členů a některé z nich jsme již získali za členy. Za zpravodajem musíme vidět v pozadí i desítky brigádnických hodin zdarma. Bez nich bychom nemohli pokračovat ve vydávání. Proti 44 stránkám v roce 1977 dostali r. 1978 naši členové a čtenáři 64 stran vlastivědy našeho okresu. O zpravodaje je zájem i mimo náš okres, což nás musí zavazovat a povzbuzovat k další práci. Abychom věděli, kolik výtisků máme zajistit, rozeslali jsme mezi čtenáře dotazník s přihláškami. Již nyní vidíme, že počet zájemců se zvyšuje.

Obsah Zpravodaje byl pestrý. Byly to hlavně články historické, kronikářské a rodopisné. Některé z nich jsou otiskovány na pokračování. Mezi ně se řadí i část příspěvků ve zvláštním dvojčísle 8-9, které bylo vydáno k jubileu 700 let města České Třebové. Bolavou stránkou je tisk textu, který není zcela kvalitní.

Z dlouhodobých úkolů je téměř hotova společná práce V. Fürsta, J. Křivohlávka a Jana Šilara „Malíř Jindřich Štýrský a jeho rod". V počátečním stadiu je práce o průkopníku socialismu na našem okrese Josefu Sršňovi. Svůj úkol plní ing. Jiraský, který zpracoval pěknou mapku okresu se zákresem jednotlivých panství v roce 1848. Soupis erbů se provádí, rovněž tak evidence soukromých kronik, jejich pisatelé jsou postupně představováni v seriálu „Hrdinové všedních dnů".

Všimněme si ještě styku s ostatními pobočkami; s nimi máme přátelský styk písemný. Zasíláme jim náš Zpravodaj. Na oplátku dostáváme pěkný „Zpravodaj" pobočky v Ostravě a listovku z Ohnišova. Ostravská pobočka nám posílá také pozvánky na tamní akce. Při setkání v Olomouci, o něm již byla zmínka, si zástupci poboček vyměnili své pracovní zkušenosti.

Styk se správním výborem GHS v Praze byl v minulém roce poznamenán tím, že naši funkcionáři v Praze se v dostatečné míře nevěnovali práci poboček, na dopisy odpovídali pozdě nebo vůbec ne. To dalo podnět k tomu, že předseda a jednatel poslali kritický dopis správnímu výboru. Na tento dopis došla odpověď místopředsedy GHS př. Melichara, který vysvětlil ně. které závady, které působily během roku nesnáze. Správní výbor pak svolal na 9. prosince do Prahy schůzi zástupců pobo-

ček se správním výborem, jíž se od nás zúčastnil předseda Fr. Šilar. Tam mj. byla vysvětlena a odstraněna minulá nedorozumění. Doufáme tedy, že další styk s naším ústředím se zlepší. Společná schůzka v Praze splnila svůj účel, byla však svolána příliš pozdě, až koncem roku.

Během roku jsme často jednali s vedením Jednotného závodního klubu v Ústí nad Orlicí. Ve stadiu zrodu je vlastivědný kroužek JZK, do něhož bude zapojena i naše pobočka. Připravuje se dohoda o spolupráci mezi naší pobočkou a JZK, která nám jistě velmi usnadní naši práci.

Plán činnosti pobočky v Ústí nad Orlicí nad rok 1979
Krátkodobé úkoly:

1. Uspořádat jednou za měsíc členskou schůzi pobočky vždy poslední sobotu v měsíci se začátkem v 8,30 dopoledne s tímto programem: Členské záležitosti, odborná přednáška, členská beseda.
2. Občas svolat členské besedy v místech okresu, kde je větší koncentrace členů.
3. Uspořádat čtyři autobusové zájezdy.
4. K zvýšení odborné úrovně členů uspořádat následující kursy:
   a) základy rodopisu,
   b) základy heraldiky,
   c) základy čtení starých písem.
5. Vydat nejméně čtyři čísla členského Zpravodaje.

Dlouhodobé úkoly:

1. Dokončit rodokmen a životopis Josefa Sršně, průkopníka socialismu na Ústecku.
2. Dokončit rodokmen a životopis malíře Jindřicha Štyrského.
3. Vydat mapku panství, která byla na území okresu (stav k r. 1848) a doplnit ji údaji o jejich majitelích (stav k roku 1848).
4. Pokračovat v uveřejňování znaků majitelů panství z našeho okresu a znaků i pečetí měst a obcí našeho okresu.
5. Pokračovat v soupise rodových a rodinných kronik.
6. Pokračovat v soupise znaků a erbů na stavebních památkách.
7. Spolupracovat s odborem kultury ONV při ochraně památek.

POBOČKA OLOMOUC

Zpráva o výroční schůzi GHSP, pobočky Olomouc, konané 9. ledna 1979

Za přítomnosti 20 členů pobočky a 3 hostů byla schůze zahájena v zasedací místnosti Okresního archivu v Olomouci místo předsedou Dr. Čermákem. Po uvítání přítomných a to Ing. Bezděka za ústředí GHSP, Vladimíra Kejly za ostravskou pobočku GHSP a Dr. Spáčila, ředitele Okresního archivu v Olomouci, přednesl zprávu za uplynulé funkční období předseda pobočky MUDr. A. Heinc, DrSc. a pokladní zprávu jednatel L. Podmolík. V dalším programu byl navržen plán činnosti na příští období. Bude v něm převažovat pokračování rodopisného kursu zahájeného v minulém roce šesti zbývajícími přednáškami. Členské schůze jsou plánovány vždy na každé druhé úterý v měsíci, avšak až po skončení kursu tedy na 10. 4., 15. 5. a 12. 6. Kromě toho jsou plánovány jedna až dvě vycházky v Olomouci.

Po diskusi k předneseným zprávám, k plánu a k požadavku, aktivizovat heraldickou sekci byl podán návrh na složení výboru pobočky, který byl přítomnými schválen. Výbor pobočky na funkční období 1979 má toto složení: předseda MUDr. A. Heinc DrSc., místopředseda Dr. Čermák, jednatel L. Podmolík, kronikářka pí Dudková, heraldickou sekci povede B. Zankel.

Ing. Bezděk vystoupil v diskusi s pozdravy ústředí a nástinem ediční plánu a nabídky spolupráce při vydávání publikace pro začátečníky rodopisce. L. Podmolík

POBOČKA OSTRAVA

Zpráva o činnosti ostravské pobočky GHSP za rok 1978

Od loňské výroční schůze pobočky vzrostl počet členů na dvojnásobek, takže k dnešnímu dni máme celkem 62 členů. Největší přírůstek byl zaznamenán po 17. dubnu, kdy vyšel v krajském deníku „Nová svoboda" propagační článek o tehdy nově založené olomoucké pobočce GHSP. Do Olomouce se přihlásilo mnoho zájemců i z oblasti působnosti naší pobočky, jejichž adresy nám pak byly postoupeny.

V uplynulém roce jsme uspořádali 10 schůzek. Zúčastnilo se jich celkem 204 osob, z čehož bylo 78 % členů pobočky. Průměrná návštěvnost činila 20 osob.

V roce 1978 byly konány tyto přednášky:

Ing. Jindřich Mach - Heraldika ve filatelii,

Jiří Palát - Metody osobní dokumentace při genealogickém a heraldickém bádání,
Vladimír Kejla - Evidence osob v rodokmenu,
Otto Ney - Rod Napoleonova maršála Michela Neye,
Vladimír Kejla - Čím platili naši předkové (1. část) a
Ing. Ladislav Hep - Historická geografie povodí Odry a heraldika.

Značnou pozornost vzbudila přednáška Jiřího Paláta. Přednášející zpracoval tuto přednášku k otištění v našem Zpravodaji". Také přednáška Ing. Hepa byla sledována s velkým zájmem a přinesla mnoho zajímavých podnětů posluchačům.

Správní výbor nám zapůjčil dvě kazety s magnetofonovými nahrávkami těchto přednášek:

Dr. Josef Beneš - Německá a zdánlivě německá česká příjmení,
Dr. Ivan Luterer - O původu místních jmen.

Červnovou schůzku nahradil odpolední výlet na hrad Hukvaldy. Výletu se zúčastnil jen malý počet členů. V letošním roce jej chceme opakovat.

Velmi zdařilé byly oba zájezdy. V květnu se konal zájezd do zvonařské dílny v Brodku u Přerova a do Olomouce, kterého se zúčastnili i členové poboček z Ústí nad Orlicí, Ohnišova a Olomouce. V Brodku nás seznámila s postupem výroby zvonů (ovšem bez odhalení zvonařských tajemství) paní Dittrichová, v Olomouci nás provázeli členové výboru tamní pobočky Dr. Čermák a př. Podmolík.

Mimořádný úspěch měl zájezd do Kroměříže. Při podrobné prohlídce všech kroměřížských pozoruhodností se nám celý den trpělivě věnovali průvodci - ředitel státního zámku a zahrad v Kroměříži Miroslav Nesvadba, zasloužilý pracovník kultury a pan Vladimír Markl starší.

V rámci letních vlastivědných vycházek jsme navštívili v červenci Hlučín, jímž nás provedl př. Wanderburg zabývající se historií tohoto města a jeho okolí. Zámek ve Slezské Ostravě jsme si prohlédli se stručným výkladem př. Hrbáčka a Kejly v srpnu.

Práce na „Soupisu znaků a erbů na stavebních památkách na území města Ostravy" ve spolupráci s Archivem města Ostravy zdárně pokračuje. Domníváme se, že v letošním roce by měl být celý tento „Soupis" uzavřen.

V únorovém čísle „Ostravského kulturního měsíčníku" vyšel článek nazvaný „Z minulosti pro současnost" z pera Jana

Pchálka pojednávající o poslání GHSP a o činnosti naší pobočky. Poněkud rozšířený tento článek vyšel pod názvem „Odkaz minulosti do současnosti" ve 2. letošním čísle metodického zpravodaje Vlastivědného ústavu ve Frýdku-Místku „Pobeskydí".

Dne 27. června byl v poledních zprávách krajového vysílání Československého rozhlasu v Ostravě vysílán několikaminutový rozhovor s předsedou pobočky Vladimírem Kejlou o GHSP a její ostravské pobočce.

Za největší úspěch pobočky v loňském roce lze považovat vydání dvou čísel „Zpravodaje". Podařilo se nám zaplnit celkem 36 stran (a 1 obrazovou přílohu) články převážně s regionální tematikou zajímající jak genealogy, tak i heraldiky. Obě čísla byla vydána v nákladu 200 výtisků.

O náš „Zpravodaj" je mezi badateli velký zájem. Přicházejí nám dokonce i objednávky z různých míst Československa od členů GHSP, kteří se o „Zpravodaji" dozvěděli. Zdá se tedy, že se náš „Zpravodaj" dobře uvedl. V tomto roce bychom chtěli vydat 4 čísla v povoleném rozsahu nejvýše 25 stran. Nemalé náklady spojené s tiskem jsou hrazeny z dobrovolných finančních příspěvků a darů našich členů, jimž děkujeme.

Koncem ledna dokončí firma Zlatník výrobu odznaků k 10. výročí vzniku GHSP, jejichž výrobu a distribuci obstarává z pověření správního výboru GHSP ostravská pobočka. Na modrém štítě odznaku je zlatý strom, nad ním červený štítek s písmeny GHSP. V omezeném počtu jsou vyhotoveny i dvě barevné varianty: pole štítu červené, štítek modrý; pole zelené a štítek černý. Odznaky budou v prodeji jednotlivě nebo jako sada v hnědém pouzdře.

(Poznámka redakce: Pro tisk byl text redakčně upraven.)

Zpráva o výroční schůzi ostravské pobočky GHSP, konané 10. ledna 1979.

Výroční schůze se konala dne 10. ledna 1979 v badatelně archivu města Ostravy. Přítomno bylo 23 členů ostravské pobočky GHSP, 1 člen olomoucké pobočky, předseda brněnské pobočky PhDr. Jan Skutil, CSc. člen správního výboru GHSP Ing. Karel Bezděk a 5 hostů.

Schůzi řídil jednatel pobočky Jiří Palát, který pozdravil účastníky a přivítal přítomné hosty. Poté dr. Jan Skutil přednesl přednášku na téma „Moravské zemskodeskovní rody", po níž se rozvinula diskuse. Předseda pobočky Vladimír Kejla přednesl zprávu o činnosti pobočky v r. 1978; za nepřítomného

pokladníka přečetl i zprávu o hospodaření pobočky v uplynulém roce a seznámil přítomné s návrhem pracovního plánu na rok 1979.

Při volbách, provedených aklamací, byl zvolen nový výbor pobočky:

Předseda Vladimír Kejla, místopředseda Libuše Cimalová, jednatel Jiří Palát, pokladník Karel Láska, kronikář Leopold Kaňok a člen výboru Karel Müller.

Diskusi zahájil Ing. Karel Bezděk, který tlumočil pozdrav správního výboru GHSP členům ostravské pobočky a poděkoval jim za jejich činnost. Informoval přítomné o dění ve správním výboru a přípravách na oslavu 10. výročí vzniku GHSP.

Další část diskuse byla věnována činnosti pobočky a obsahu „Zpravodaje", přičemž byly konfrontovány názory odborníků, autorů a členů pobočky na některé články. Předseda pobočky seznámil též přítomné s dopisem Krajského střediska státní památkové péče a ohrany přírody v Ostravě, týkající se vydání „Sborníku památkové péče v severomoravském kraji č. 5" v r. 1981, v souvislosti s možností otiskovat tam kolektivní práci členů ostravské pobočky „Soupis znaků na stavebních památkách v Ostravě".

Výroční schůze pobočky skončila v 21.00 hod.
Zapsal Vladimír Kejla.

Pracovní plán ostravské pobočky GHSP

A. Plán činnosti na rok 1979

1. Pravidelné členské schůzky budou vždy druhou středu v měsíci (v 17,30 hod.) v badatelně archivu města Ostravy.
2. Pro zvýšení rozhledu a badatelské úrovně členů budou pořádány i nadále v ráci pravidelných schůzek odborné přednášky.
3. V červenci a v srpnu budou uspořádány dvě vlastivědné vycházky na historicky významná místa v okolí Ostravy.
4. Budou uspořádány dva jednodenní autobusové zájezdy.
5. Bude uspořádáno dvoudenní setkání členů ostravské pobočky s představiteli správního výboru GHSP a ostatostatních poboček na Hukvaldech v červnu.
6. Budou vydána 4 čísla „Zpravodaje ostravské pobočky GHSP".
7. Pro potřeby členů pobočky bude doplněn seznam genea-

logické a heraldické literatury v majetku archivu města Ostravy.

8. Dokončen a upraven k tisku „Soupis znaků a erbů na stavebních památkách v Ostravě".
9. Založit a vést kroniku pobočky.

B. Dlouhodobé úkoly

1. Provádět sociálně genealogická studia významných osobností Ostravska (Josef Kotas, Vojtěch Martínek a další, dle návrhů výboru pobočky a členů).
2. Navázat a udržovat styk s genealogy a heraldiky v Polsku a Sovětském svazu.

POBOČKA TÁBOR

Zpráva o činnosti GHSP, pobočky Tábor za správní období 1978

Pobočka má ke konci roku 1978 22 členů, takže během roku přistoupilo 5 členů, avšak odešel bývalý předseda pobočky Ing. J. Stančík, který se přestěhoval. Během roku 1978 byly uskutečněny 4 členské schůze, výbor pobočky se schází pravidelně každý měsíc, s výjimkou prázdninových měsíců, takže v roce 1978 se sešel 10X. V rámci členských schůzí byly uspořádány následující přednášky: 8. 2. 1978 přednáška Dr. F. Cvrkovského, ředitele Okresního archivu v Táboře s názvem Táborské typáře, 12. 4. 1978 přednáška R. Melichara, místopředsedy GHSP s názvem Gruntovní knihy a jejich využití v rodopise. Odpadly bohužel přednášky plánované ve spolupráci s pracovníky Muzea HRH v Táboře pro jiné jejich neodkladné zaneprázdnění. Tyto přednášky se přenášejí na rok 1979.

Na rok 1979 byl sestaven a schválen následující plán činnosti: Uskutečnění alespoň 4 přednášek v rámci členských schůzí a to:

Dr. R. Tecl: Tábor ve 2. polovině 15. století a počátkem 16. století.

Dr. R. Tecl: Genealogická studie o pánech z Ústí.

PhDr. Jiří Kořalka, CSc.: K významným osobám v Táboře a založení Muzea v roce 1878.

Dr. Götz: Proč je dobře vědět o svých předcích z genetického hlediska (přednáška z magnetofonového záznamu přednášky autora v GHSP).

Uskutečnění alespoň jedné přednášky člena vlastní poboč-

ky o rodopisu. Zajistit exkurzi do Muzea husitského revolučního hnutí v Táboře s odborným výkladem pracovníků muzea a s besedou o současné vědecké práci v muzeu.

Nový výbor pobočky byl schválen takto: předseda Stanislav Hlinovský, místopředseda Marie Wittková. Odstupujícímu předsedovi Ing. J. M. Stančíkovi bylo vysloveno poděkování za jeho aktivní činnost v pobočce. Ing. J. Vrána

NAŠE ROVY

RUDOLF PACH

V březnu letošního roku, několik dní před naší valnou hromadou, zemřel náhle náš člen Rudolf Pach, narozený 27. února 1904 v Praze na Smíchově, který byl navržen do nového správního výboru GHSP. Pocházel z dělnické rodiny, jeho otec byl mistrem u Righofferů a byl vyučen obchodním příručím. Po roce 1945 se věnoval mládeži a pracoval jako vychovatel v učňovských domovech v Jeseníku a v Čelákovicích. Později, až do důchodu pracoval v Geodetickém ústavě v Praze. Jeho první manželství skončilo za války, kdy při náletu zahynula jeho žena i se synkem. V dalším manželství žil šťastně 23 let až do své náhlé smrti.

Ke genealogii ho přivedla nutnost prokazovat za války arijský původ své manželky. Bádání v matrikách a archivech se mu zalíbilo a tak se mu plně věnoval. Kromě svého rodu zpracoval také historii mládežnického hnutí za první republiky. Tato jeho práce byla po jeho smrti převzata ČSAV.

Rudolf Pach byl čestný, pilný a svědomitý člověk a člen naší společnosti. Poznal jsem ho jako ochotného a spolehlivého člověka, který nám velmi často pomáhal a svými znalostmi a nápady se živě zúčastňoval našich pondělníčků. Budiž čest jeho památce. Rudolf Melichar

JIŘÍ VANĚČEK

O den později, co zemřel Rudolf Pach, tedy také v březnu 1979 potkala naší společnost další ztráta. Náhle a nečekaně zemřel náš člen Jiří Vaněček, který byl členem revizní komise starého správního výboru a byl navržen za člena nového správního výboru. Narodil se 18. listopadu 1912 v Praze, kde také absolvoval vyšší průmyslovou školu elektrotechnickou. Pracoval u ČSD nejdříve jako výpravčí, později vedoucí oddělení na ředitelství ČSD a konečně na ministerstvu dopravy. Za okupace byl nacisty internován a ztrávil nějaký čas v koncentračním táboře, který však přežil.

Členem naší společnosti byl po řadu let, navštěvoval pondělníčky a živě zasahoval do diskuse. Zpracoval rodokmen svého rodu, pocházejícího z jižních Čech.

Jiří Vaněček byl rozvážný, ochotný a pilný člověk, který vždy pomáhal při všech akcích. Výrazně se podílel na přípravě jmenného rejstříku k Berním rulám. Jiřího Vaněčka jsem si vždy vážil jako dobrého moudrého člověka. Čest jeho památce.

Rudof Melichar

PÁTRÁ SE PO...

Byl bych velmi vděčen členům GHSP za zprávy o výskytu rodu PODEŠVŮ v Čechách a na Slovensku, případně i na Moravě, na adresu: Alfréd Podešva, 715 00 Ostrava - Michálkovice, Kamarýtova 13.

Žádám o sdělení výskytu příjmení FREMUT a ASCHENBRENER. Za zprávy děkuje Fremut František, Závidov, PSČ 270 35 Petrovice u Rakovníka.

JEDNATELSKÁ RUBRIKA:

Všem našim členům, kteří budou, nebo hodlají bádati v archivu v Třeboni.

Náš člen Jan PETŘÍK, čl. č. 180 se nabízí, že našim členům, kteří budou bádat v třeboňském archivu, poskytne veškerou pomoc a radu, požádají-li jej o to písemně na adresu:

Jan Petřík, Svatopluka Čecha 29/II., 379 01 Třeboň.

V korespondenci s pražským ústředím, uvádějte vždy své členské číslo a nepište na adresy funkcionářů. Tím jen zdržujete vyřízení svých dotazů. V adrese našeho ústředí uvádějte též číslo pošt. přirádky 71.

Pokud odpovídáte na dopisy obdržené od ústředí, uvádějte v odpovědi vždy naše číslo jednací.

U knih: nejdříve se uvede jméno autora (bez titulu), název díla a rok vydání, případně strana, které se citace týká.

U časopisů: se uvede nejdříve jméno autora článku, název článku, název časopisu, ročník, případně číslo a strana, resp. strany, na kterých je článek vytištěn.

U věcných pramenů např. matrik, urbářů, gruntovních knih apod. se uvede nejdříve archiv, kde je materiál uložen, fond a číslo nebo označení, pod kterým lze materiál nalézt a bližší označení např. rok, pořadí, strana, svazek, folio apod.

Citace pramenů v jiné řeči než české se uvádí v původním znění. Při citacích z jazyků používajících jiných obeced než latinky se přepíše znění do latinky podle závazných směrnic. U názvů měst, u kterých je obvyklá česká podoba odlišná od původní, možno jí dát přednost před původním zněním.

U vzácnějších pramenů by mělo být vždy uvedeno, kde jsou uloženy a jsou-li přístupné a za jakých podmínek.

Prameny a poznámky se zásadně uvádějí na konci příspěvku. Odvolání na prameny a literaturu se číslují v textu od 1. do ..... se závorkou průběžně a očíslování citací na konci jím musí odpovídat.

Příspěvky nedoložené podklady, budou autorovi vráceny k doplnění.

C. Stylistická úprava rukopisů

Příspěvky musí být napsány psacím strojem s normálními typy písma, nikoli perličkovými na bílém kancelářském papíru formátu A 4 a to i v tom případě, jedná-li se o příspěvek kratší.

Text musí být psán pouze po jedné straně papíru ob řádek a každá stránka musí být průběžně číslována od 1.

Text je vzdálen od horního okraje papíru nejméně 25 mm a od spodního 15 mm, po stranách je nejmenší vzdálenost od levého kraje 35 mm a od pravého 10 mm.

Na jednom řádku smí být nejvýše 60 úderů, včetně mezer a stránka smí obsahovat nejvýše 30 řádek. Odstavce mají být odsazeny o 5 úderů.

Tabulky mohou být napsány jak psacím strojem jako je text, tak i strojem s perličkovým písmem nebo rukou na bílém papíru formátu A 4. Jedná-li se o tabulky menších rozměrů, mohou být umístěny v textu nebo sloučeny na jednu stránku formátu A 4.

Kresby a obrázky musí být nakresleny tuší na hladkém, lesklém papíru. Barevné reprodukce nelze při nynějším způsobu tisku použít. Hodlá-li autor obrázek nebo kresbu umístit do textu, musí pro ni vynechat v textu místo a označit zřetelně, o který obrázek nebo kresbu se jedná.

Má-li autor k dispozici přílohy jiných rozměrů než A 4, musí se o jejich použití k tisku předem dohodnout s technickým redaktorem ZPRAVODAJE.

Název či nadpis příspěvků musí být zdůrazněn podtržením případně prostrkávaným písmem. Pod názvem či nadpisem se uveden autor plným křestním jménem a příjmením, avšak bez titulů.

GHSP nemá možnost přepisovat zaslané rukopisy nebo tabulky a překreslovat vyobrazení a proto budou v budoucnu rukopisy, neodpovídající těmto pokynům vráceny autorovi.

Odpovídá: ČSN 88 0220 Úprava rukopisů pro sazbu.
ČSN 01 6910 Úprava písemností psaných strojem.
ČSN 01 0197 Bibliografické citace.

ZPRAVODAJ GHSP

Vydává pro vnitřní potřebu svých členů
Genealogická a heraldická společnost v Praze
150 00 Praha 5, Holečkova 7
Evidenční číslo ÚVTEI 79050
Odp. pracovník Ing Genttner Viktor
Vychází čtyřikrát ročně
Bezplatný odběr vázán na zaplacení ročního členského příspěvku
Tisk Středočeské tiskárny, provoz 17, Praha